

TARTU RIIKLIK ÜLIKOO
NSV LIIDU AJALOO KATEEDER

HELIN KIVIMÄGI

TARTU RIIKLIK
ÜLIKOO
1940/41. ÕPPEAASTAL
DIPLOMITÖÖ

JUHENDAJA:
DOTS. LINDA ERINGSON

*Tei NSV Liidu ajal. kat.
rahv. nr. 1738*

TARTU 1963

Sissejuhatus

1940. aasta suvel oli revolutsiooniline kriis kodan-
likus Eestis küps. Rahvahulgad olid revolutsioonius
valmis. Omalt poolt aitasid revolutsiooni kiirenda-
da Nõunogude Liidu valitsuse sammud riigi
läänepiiride puutumatuse kindlustamisel. Töö-
rahva hulgad kommunistliku partei juhtimisel,
tundes oma jõude, nõudsid fašistliku krahvvalit-
suse kukutamist ja uue, demokraatliku valit-
suse kehtestamist. Pärast töörahva revolutsioonilise
väljaastumise 21. juuni päeval, moodustatigi sa-
ma päeva õhtul demokraatlik valitus esotsas
J. Naris. Barbarusega. J. Narese valitus, tuginedes
rahvahulkade revolutsioonilisele tõule, viis läbi
riida ümber, mis olid suurvahel fašismi välja-
juurimisele ning poliitiline ja ühiskondlikku elu
demokratiseerimisele. Tähtsamaks neist üritustest,
mis toimusid juuni- ja juulikuu jooksul, oli par-
lamendi valimiskampaania, mille tulemusel var-
liti 14. ja 15. juulil toimunud Riigivolikogu vali-

mistel saadimeis kõik Eesti Töötava Rahva Liidu kandidaadid. Kus Riigivolinogu otsustas rahvahulcade nõudmisel ja toetusel kuulutada Eesti nõuogude vabariigius. Selle nimetuselus sai vastavastaviline deklaratsioon, mis võeti vastu 21. juunil 1940. aastal.

Nõuogude võim esimestes sammudes oli uus, nõuogude riigiparvaadi loomine, suurevaadanduse natsionaliseerimine, maareformi teostamine ja töötajate materiaalsel eluolul parandamine. Kuulid tähtsustama kawatü pöörama Eesti võimel rahvusliku ja sotsialistliku kultuuri üleshitamiseks - Eestis hakkas toimuma kultuurirevolutsioon.

Marxism-leninism vastab kultuurirevolutsioonile kui sotsialistliku revolutsiooni radusväraste koostiosale. Kultuurirevolutsiooni omaväga sisal selles, et ta teostatakse kommunistliku partei juhtimisel ja initsiatiivil, miljonite sotsialismi ehitavate masside toetusel. Kultuurirevolutsioon on pikaajaline protsess, sest "... kultuurilist ülesannet ei saa lahendada nii kiiresti kui poliitilisi ja sõjalisi ülesandeid".¹

Nõuogude Eesti kultuurirevolutsiooni käigus reorganiseeriti teiste hulgas ka senine õppusüsteem ja koolid ning viidi sisse nõuogulise õppusüsteemi. Reorganiseerimisele kuulud saamuki Tarku lühikool,

¹V. I. Lenin, Teosed, 33. köide, lk. 56.

mis muudeti niid riivliinuks.

Nõuogude kõrgema uude ülesandeks on valmistada ette töelisi sotsialismi ehitajad, kes on tihedalt seotud oma rahvaga - tööliste ja talupoegadega, s.o. laia silmaringuga, oma ala hästi tundvaid, distsiplineeritud ja poliitiliselt (müü sõnades - k. k.) haritud spetsialiste, kuma "... me ei saa rõõta arja nü, et haridustöö ei ole seotud poliitikaga." ? Sellust tähtsuti üliuude ümberujundamisel. Õppe- ja teaduslik töö hakkas niid toimuma planeerituna. Õppetööni viidi sisse uueaste süsteem; muudeti koma sisse ja mitmesüsteemid normid; kõrvaldati üliüigne ballast, mis pidurdas aineti põhituuma tundmaõppimist; hakkas valitama ranget distipliini, uueõige loengute uuhutlusliku uülastamise võimal. Uutele alustele rajati karvatusöö.

Käesoleva töö uumärgius ongi näidata, uueõlas tegelusest toimus Tartu Riivliinu üliuude ümberujundamine nõuogude üliuoliis.

Onna töö uirjutamisel uanustariu N. J. Lewini teoste 31. ja 33. köidet, NõKP uongumide, uouuuntriide ja koma komitee plenumite uolutrioonide ja otuste I osa, EKP ja Nõuogude Eesti, samuti rõrdlusuus na uodanliinu Eesti valitruu määrusi ja otsuseid, mis luvduvad "Eduv Teatajates" ja "Riigi Teatajates", perioodilist

? N. J. Lewin, Teosed, 31. u., lk. 332.

ja suulixi mälestusi, kuid põhiliselt on töö nimi
rajatud ENSV Riiklikus Ajaloo Komisioonis (edaspidi
ENSU RAKA) ja väheosas ENSU Ootodriivoo-
lutiooni ja Sotsialistliku Ühiskustöö Riiklikus
Keskarchiivis (edaspidi ENSU ORKA) leiduvatele
materjalidele.

I peatüki - Tartu üliooli ümberujundamine
nõuogude ülikoolus- kirjutamisel tuli rohkusti
kambada, vastavalt peatüki inloomule, ENSU valit-
suse ja EKRP otsused ja määrusi. Põhimatrujal pä-
rineb aga ENSU RAKA fondist R-355 - Tartu Riiklik
Üliool. Käid statistilisi andmeid ja võrdlusma-
terjali andsid ENSU ORKA fond R-14 - ENSU Haridu-
se Rahvakomissariaat ja ENSU RAKA fond 2100 - Tar-
tu Üliool. Nende osade kirjutamises, mis ma-
känitlen üliõpilaste vastuvõtu korraldamist, ühis-
mondliku organisatsioonide teguvust ja naugõpposa-
nonna aramist, kasutamin tollaegset ja na vaas-
aegset perioodilist.

II peatüki - õppe- ja teadusliku töö organiseerimi-
ni uutele alustele - on kirjutatud peamiselt ENSU RAKA
f. R-355 ja "ENSU Teatajate" materjalidest lähtudes.

III peatüki - üliooli majandusüürimise - on mõel-
dud selluse, et mõningal määral känitleda na üli-
ooli majanduselus toimunud muudatusi. Nimetatud
peatükis põhineb ENSU RAKA f. R-355 materjalidel. Pea-
tüki uijunes väga lühikeses materjalide vahetuses ja

raskesti arusaadavuse tõttu.

Mis puutub arhiivimaterjalidest ja perioodiliseks üldse. Siis on need mõnes suhtes väga rasked linn. Eriti on di just statistiliste andmete osas, mis võimaldab on tingitud tolleajast arjaajamisest, mida ei suudetud nii kiiresti ja hästi rakendada. Teepäevast tuli kasutada kaasaegse mälestusi, nn. suulist traditsiooni, mida tuleb üldi hinnata. Need seltsimehed, uellega ma vestlesin, olid kõik ise uspool kirjeldatavatest osarõhjad ja üldi läbivõijad, mis õppejõud, mis üliõpilane. Minu vestluskaaslasteks olid: professor Hans Kruus (üliõpuli rektor 1940/41. õ.-a.-l), professor Keldum Kadari (wiminaalõiguse watedri juhataja ja wiliistkamogude liuvidenimise komisjoni esimene wärikeldawal ajal), dotsent Lidia Root (maruismilennuismi aluste watedri õppejõud 1941. a. kevadel), dotsent Keigo Miidla (Põllumajandusteaduswõuwa I kursuse üliõpilane wärikeldawal ajal) ja Ello Säätis (tolleal Kirsi, Ajaloo-Kultuurdumõuwa III kursuse üliõpilane ja EK(b)PTKü algorganisatsioonide tehniline sekretär).

Nimetatud seltsimehi pean ma täwanna selle eest, et paljungi, mis arhiivifondidest jäi arusaamatuks, sai arusaadavaks, et saiw juurde hulgaliselt huvitawaid fakte ja andmeid.

I peatükk

Tartu Ülikooli ümberkujuvundamine nõukogude ülikooliks

1. Organisatsioonilised muudatused.

Tartu Ülikooli reorganiseerimine algas juba 1940. aasta juulis muudatustega administratsioonis. Nõukogude võlt vabastati alates 19. juulist 1940. a. ülikooli rektori kohalt prof. Hugo Kaho ja prorektorite kohalt prof. Elmar Roots ning prof. Edgar Kant. Nende asemel nimetati uueks rektoriks prof. Keirrich Riingoja ja prorektoriks prof. Harald Pöhlitz ja prof. Artur Tõelend Kiiromanu.¹

31. juulil 1940. a. avaldati dekreet,² mille alusel kaotati kehtivaks 1937. aasta ülikooli seaduse paragrahvid 94-108 (näitlevad üliõpilaste organiseerumist konventidena).³ Ülikooli valitus oma koosseisul 9. aug. 1940. a. otsustas määrata üliõpilaskondade ja nende liitude ning üliõpilaskonventide ja nende liitude ühivõimimise korraldamiseks komisjoni koosseisus: juhatajana dots. J. Sibul ja liikmetena ülikooli teenijad N. Salvo, E. Luus, K. Liivamägi, H. Tiit, L. Tiik ja ülikooli juriskonsult A. Lagus. Samuti sulutati

¹ „Riigi Teataja“, nr. 73, 20. juulil 1940, lk. 1058.

² „Riigi Teataja“, nr. 89, 1. aug. 1940, lk. 1196.

³ „Riigi Teataja“, nr. 78, 1. okt. 1937, lk. 1470-1473.

kaitseliitlase otsusega 1. augustist 1940. a. kõike Eesti NSV-s
asuvate üliõpilaskonventide ja nende liitude vilist-
laskogude. Vilistlaskogude varva liivideerimiseks
moodustati kolmeliikmeline komisjon, mille kuulus
üks politsai, üks kaardiväerühmituse ja üks üli-
kooli esindaja. Ülikooli esindajaks ja ühtlasi ko-
misjoni esimeheks sai prof. Helmüt Kadari.¹

6. augustil 1940. a. ilmus Usuteaduskonna liividee-
rimise seadus, mille kohaselt Usuteaduskond au-
leti ja pidi lõpetama oma tegevuse hiljemalt 31. aug.
1940. a.² Seoses Usuteaduskonna liivideerimisega
vabastati ametist ka Usuteaduskonna õppejõud
Raslava, Köpp, Martinson, Mering ja Sild.³

9. augustil 1940. a. anti välja ülikoolide seaduse
täiendamise seadus, mille alusel seati nim Tartu
Riiklikus ülikoolis ühiskondlik-politiline karrat-
tus kõigi teaduskondade üliõpilastele. Ühiskond-
lik-politilise karratuse juhtimine jäi ühiskondlik-
-politilise karratuse juhi ülesandeks, kes pidi
omama määravalise professori õigused.⁴ 13. aug. 1940. a.
ilmuski siseministri käskkirja, millega nimetati
Tartu Riikliku ülikooli ühiskondlik-politilise kar-
ratuse juhiks prof. Kristjan Kuru.⁵

Et selgitada mõtlemisvõimeid õigustlike küsimusi
seoses ülikooli reformiga ja saada vajalike

¹ ENSV RAHA, f. R-355, nim. 1, sü. 17, l. 20.

² „Rügi Teataja“, nr. 96, 7. aug. 1940, lk. 1269-1270.

³ ENSV RAHA, f. R-355, nim. 1, sü. 5, l. 51.

⁴ „Rügi Teataja“, nr. 99, 10. aug. 1940, lk. 1302.

⁵ „Rügi Teataja“, nr. 102, 14. aug. 1940, lk. 1338.

kogemusi selle teostamiseks, otsustati Hariduse Rahva-
nõukomissariaadis komandeerida Eesti NSV haridustege-
laste delegatsioon Moskvasse ja Leningradi. See otsus
sai teoks 1940. aasta augusti lõpul. Delegatsiooni koos-
sini kuulusid Tartu Riikliku Ülikooli professorid
K. Kruus ja K. Riivoja, Hariduse Rahvanõukomissariaa-
di esindajaks A. Kabiner ja J. Lemper ning tollalgi
Tallinna Tehnikaülikooli rektor J. Kuul. Moskvas
viibiti üle nädala, mille jooksul viibistati Moskva
kõrgemaid õppukohti, esijones Moskva ülikooli.
Käidi ka NSFSV Hariduse Rahvanõukomissariaadis,
kus Hariduse Rahvanõukomissariaat tutvustas
NSFSV haridusolukorda ja üliõpiluslike kõrgemate koo-
lide Komitee. Viimases toimunud laevaäärmis-
komitee esimehe Kaftanoviga ja delegatsioon sai ka a.
sa kirja ENSV Hariduse Rahvanõukomissariaadile Nigol And-
rejevile.¹ Mainitud kirja alusel usaldati korda üli-
õpiluslike kõrgemate koolide Komitee komiteetri
kuuluvaid ühisimisi nagu kateedrite juhatajate, õp-
peplaanide ja programmide ning õppekohtade kuni-
tamise ENSV Hariduse Rahvanõukomissariaadi otsustada.²
Hariduse Rahvanõukomissariaat omakorda andis üli-
koolile võrdlemisi suure autonoomia. Ja nagu meenu-
tab prof. Kruus, kuus Tartu Riikliku ülikooli ja ha-
riduse Rahvanõukomissariaadi vahel tihedat ja sõbralikku
koostööd. Samanaguine koostöö vaim oli ka EK (b) P

¹ Vestlusest prof. Kruusiga.

² ENSV GRJA, f. R-14, nim. 1, nr. 442, l. 212.

Komitee Koolide Osakonnaga (juhataja Arnold Raud), uus üliõpeli mureduse ja vajadustest sel-
tuti tõsiselt ja abivalmiselt.¹

Septembri alguses toimunud järjekordsed muuda-
tused üliõpeli administratsiooni koosseisus. Rektori
kohale määrati prof. Riikoja asemel prof. Hans
Kruus ning prorektorius õppetöö alal Harald
Perlitzi asemel prof. Kristjan Kure.² Halduspro-
rektori kohuseid lubati täita A.-T. Kliimannil.³ Õp-
peprorektori abideus tulid õppetöö alal A. Kijgur ja
haldusloenu töö alal A. Koorb, kes nimitati alles 19. jaan.
1941. a.⁴ Majandusdirektorius, hiljem majandusosakon-
na juhatajaks oli K. Ronimois. Üliõpeli suurbüroo
kohal olid K. Randalu (alates 1. aug. 1940), K. Mark
(alates 13. nov. 1940) ja J. Mägi (alates 4. det. 1940).⁵

Üliõpeli uuel rektoraažil kirjeldis esman-
ülesandena kindlustada üliõpeli valitsuslikus ja
juhatuslikus vajalikuud õiguslikud alused. Sel us-
märgil töötati välja ENSV Tartu Riikliku üliõpeli
ajutine põhiseis, mis nimitati ENSV Rahvakomis-
sariide Nõuogu poolt 9. okt. 1940. a. Ajutise põhiseis-
jas oli elusõige füüsilised isiklike ümberkor-
valduste esmärk, mille kohaselt tuli üliõpeli-
l ette valmistada waadused, kes on võimelised
omandama teadust ja tehnikat, pühendama end

¹ Vestlusest prof. Kruusiga.

² ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, sü. 8, l. 2.

³ Samas, sü. 85, l. 4-5.

⁴ Samas, sü. 121, l. 24.

⁵ Samas, sü. 85, l. 5.

⁶ ENSV Teataja, nr. 24, 11. okt. 1940, lk. 205-213.

kommunistliku ühikonna üleskutsumisele, ühenda-
ma teooriat ja praktikat ning siduma töökogemusi
teadusega. Põhivõrri nõudis ka õppejõududel, et nad
ausalt keniund töölisubansi huvisid.¹

Ülikooli juhtimine kuulus põhikarja alusel rektorile, kes vastutas ENSV Hariduse Rahvakoordinari
es TRÜ õppetöö korraldamise, kõrgesti kvalifitseeri-
tud ja poliitiliselt kannatatud nõuogude spetsia-
listide ettevalmistuse ning teadusliku uurimis- ja
administratiiv-majandusliku töö eest. Rektori kinnit-
tas ametisse ja vabastas sellest ENSV Hariduse Rahva-
koordinari.

Prorektor õppe- ja teadusliku töö alal (õppeprorektor)
vastutas rektori es TRÜ õppemetoodilise ja tea-
dusliku uurimistöö eest. Õppeprorektor kinnitati
ametisse ning vabastati sellest ENSV Hariduse Rah-
vakoordinari poolt rektori kiituse. Prorektori admi-
nistratiiv-majanduslikul alal kinnitas ametisse
ja vabastas ENSV Hariduse Rahvakoordinari rektori
kinnituse. Kaldusprorektori ülesandeks oli abista-
da rektorit ülikooli halduse ja majanduse alal
vahendatavate ajade arutamisel ja otsustamisel.

Ülikooli õppe-teaduslikus ja administratiivses
osaorganisatsioonius oli teadumond, mis ühen-
das kateedreid ja teaduslikke asutusi. Ka kodan-
liku Eesti Partei ülikooli struktuuri muutmise

¹ ENSV Partei Riikliku ülikooli ajutine põhikirsi, „ ENSV tea-
taja“, nr. 24, 11. okt. 1940, lk. 205-206.

teaduskonnad, need wad erunenid tunduvalt nõu-
kogude üliuooli teaduskondadest oma töösi ja
seisundite poolest.

Üliuooli ajutise põhewija järgi kuulus TRÜ
koosseisu 6 teaduskonda: Õigusteaduskond, Aja-
loo-Keelteaduskond, Arstiteaduskond, Loomaarst-
iteaduskond ja Põllumajandusteaduskond.¹ Va-
rem üliuooli juures töötanud Majandusteadus-
kond viidi ENSV Ülemnõuogu Presiidiumi kad-
luse alusel 28. sept. 1940. a. üle Tallinna Tehnikaüli-
uooli juurde.²

Teaduskondade dekaanideks olid kuni 19. jaan.
1941. a.: Õigusteaduskonnas - H. Kadari, Ajaloo-Keel-
teaduskonnas - A. Koort, Arstiteaduskonnas - G. Roos,
Matemaatika - Loodusteaduskonnas - J. Rõgo, Põllu-
majandusteaduskonnas - N. Rootsi ja Loomaarstitea-
duskonnas - J. Kaarde.³ Hariduse Rahwakoordinati-
ivakirjaga kinnitati ametisse kõik eelnimetatud,
välja arvatud Matemaatika - Loodusteaduskond,
kus dekaaniks sai H. Riisaja; Arstiteaduskonna
dekaani ülesandeks jäi lahkumus.⁴

Kogu I semestri vältel toimus dimensioon üleri-
koolis, kas säilitada Arstiteaduskond üliuooli
juures või eraldada ta iseseisvaks meditsiinili-
kuse instituudiks. Selle küsimuse lahendamiseks
moodustati Perishoviu Rahwakoordinatiivkomi-
teedi poolt

¹ ENSV Tarku Riikliku üliuooli ajutine põhewija, "ENSJ Teataja",
nr. 24, 11. okt. 1940, lk. 209-211.
² "ENSJ Teataja", nr. 15, 30. sept. 1940, lk. 118.
³ ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, nr. 49, l. 2.
⁴ Samas, nr. 9, l. 37.

Print. leht
6
11
5

5-liikmeline komisjon? See komisjon oma koosolekul 12. nov. 1940. a. jõudis ühismeesle otsusele: likvideerida Tartu Riikliku Ülikooli juures Arstiteaduskond koos oma abiõppeseltsustega ning asutada Tartus Tervishoiu Rahvakomissariaadile alluv Riiklik Arstiteadus Instituut. Mainitud otsust motiveeriti väga mitmesuguste põhjustega. Peamine põhjus leiti olivat see, et Arstiteaduskond kuivni, mitte alludes tervishoiu keskasutustele, ei ole suutnud varustada vabariiki vajaliku arstide vaadriga; samuti ei ole suutnud arste töökohtadele kooskõlas tegeliku ole nõuetega.² 31. det. 1940. a. toimus Arstiteaduskonna kaheksa juhatajate nõupidamine, mis jõudis vastupidisele seisukohtale. Koosolejad avaldasid arvamust, et Arstiteaduskonna säilitamisel ülikooli juures ei ole häiritud tervishoiuaba juhtimise ja korraldamise ühest osast. Õppe- ja teadusliku töö küsimused lahendatakse ja on lahendatud üldriiklike korralduste alusel ja Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt antud tervishoiu- ja ravikorraldused on ülikoolis alati leidnud vajaliku respektiivimist. Mis puhtub vastuvõetavate üliõpilaste arvuse ning lõpetajate hulga, siis on need fantoomse hõlmi tõlunud valitsusvõimude tervishoiu-politilistest seisukohtadest, ruumide, sisseseadete ja personali vähesusest.³ Lõpuks otsustati Arstiteaduskond koos oma

¹ ENSV RAHA, f. R-355, nim. 1, si. 90, l. 3.

² Samas, l. 4.

³ Samas, l. 14-16.

abiõppuametustega nime säilitada Tartu Riikliku
Ülikooli juures.¹

Ülikooli struktuuri ühe osa moodustas (ka juba
kodanliku ajal) ülikooli nõukogu, mis töötas
nõuandva ametusena rektori juures ja mille kuu-
lised rektor (juhatajama), prorektorid, prorektor-
ite abid, teaduskondade dekaanid. Niiid aga
nõukogu koosseisu laendati ja sinna uutselt
esindajad partei-, komsonoli- ning ametiühingu
organisatsioonidest ja vajaduse korral ka kateed-
rite ning ülikooli ametuste juhatajad.² See de-
mokraatlikus nõukogu tööd ja tähendas sidemeid
administratsiooni ja õppijadude ühelt poolt ning
administratsiooni ja üliõpilaskonna vahel teis-
elt poolt. Ülikooli nõukogu töötas välja ajuti-
se kodumõrra, mille nimetanine toimus Harvi-
duse Rahvakomissari poolt II semestri algul.³ Ka
ühikondlike organisatsioonide esindajate esita-
mine TRÜ Nõukogusse sai kehtis alles 1941. aasta
marris ja juunis. Nii kuuluvad nõukogusse partei-
algorganisatsiooni esindajateks J. Kruus ja A. Kork,
EELKMi TRÜ Komite esindajateks - K. Norret, TRÜ
Tööstujate Ametiühingu Komite esindajateks -
E. Pälvik ja A. Kumpul, TRÜ üliõpilaste Ametiühin-
gu Komite esindajateks - S. Siimer ja A. Kork.⁴

Pärinti uue osana ülikooli struktuuris hakkas esma-

¹ ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, sü. 85, l. 6.

² ENSV Tartu Riikliku Ülikooli ajutine põhikiri, ENSV Teataja, nr. 24, 11. okt. 1940, lk. 211.

³ ENSV RAJA, f. R-355, nr. 32, l. 2.

⁴ Samas, l. 22-27.

teerima endise ühiskitsimulise professuuri asemel kollektiivne õppetöö organ - kateder. Katedrite, mis suudeti luua võrdlemisi kiiresti, ja teaduskondade osakondade nimestiku (vt. lisa nr. 1) kiir-
 ritas Hariduse Rahvakoomisari 26. detsembril 1940. a. Selle alusel kuulus TRÜ koosseisu 77 teaduskonda-
 de katedrit. Lisaks teaduskondade katedritele
 anti veel 4 üliõpilusolulise katedrit: marxis-
 mi-leninismi aluste, poliitilise ökonomia, rahali-
 se karrikatuuri ja sõjalise õpetuse kateder.¹ Suga ku-
 junes katedrite üldarv 81.²

31

Kodanliku Eesti Partei üliõnoli koosseisu kuu-
 lus koos Uru- (7) ja Majandusteaduskonna (11) pro-
 fessuuridega 120 teaduskondade professuuri.³ Sama
 aja sellest suurt katedrite hulka polnud vaja-
 lik, kuna kateder ühendas rea bachelari av-
 meid. Nii näiteks oli kodanliku üliõnoli Filo-
 soofiateaduskonnas 21 professuuri. Evaldi pro-
 fessuurid olid klassikaline, viiti ladina filoloogias
 ja klassikaline, viiti uuema filoloogias.⁴ TRÜ aja-
 loo-Teaduskonnas loodi lihtsalt klassikalise
 filoloogia kateder. Evaldi professuurid Filoso-
 fiateaduskonnas olid veel romaani, germaani
 ja inglise filoloogia,⁵ ajaloo-Teaduskonnas
 ühendasid need aga Lääne-Euroopa rahvaste filo-

¹ Alates 1. okt. 1940. a. liividevõeti kodanliku Riigikaitselise Õpe-
 tuse Instituut. Selle asemel asutati sõjaväelise ettevalmistuse
 üldjuhü volit. millist hiljem asujunes sõjalise õpetuse kateder, vt.
 ENV RA XII, f. R-355, nind. 1, nr. 143, l. 450.

² Samas, nr. 9, l. 20-22.

³ "Riigi Teataja", nr. 78, 1. okt. 1937, lk. 1477-1481.

⁴ Samas, lk. 1479.

⁵ Samas.

loogia watedriius jne.

Rööbiti watedrite moodustamisega toimurid wa watedriiti koosseisude komplekteerimised, elluõige watedrite juhatajate määramised. Rõhul enamik watedrite juhatajaid ja nende asubäitjaid määrati korralduse Rahwakomissari wäärkirjaga 26. det. 1940. a.¹ kuid osa watedriidid jäi ilma juhatajate ta sobivate isikute puudumisel. 12. märtsiks 1941. a. kujunes olukord järgmisuks:²

Teaduskonna nimetus	Watedriid, kus on juhatajad	Watedriid, kus on juhatajate asubäitjad	Watedriid ilma juhatajata
Õigusteaduskond	2	2	1
Arstiteaduskond	19	5	2
Ajaloo-Keleteadusk.	10	2	-
Matemaatika-loodusteaduskond	10	2	-
Loomaarstiteaduskond	7	-	-
Põllumajandusteadusk.	9	2	4
Üliüliõpilised watedriid	2	-	2
Kokku:	59	13	9

mis' puudub õppepersonali üldarvusse, siis toon selle iseloomustamiseks andmeid wa watasemast ajast. 1936. aasta 1. detsembril oli Tartu üliõudis 85 professori kohta: neist täidetud korraliste professoritega 61, wakorralistega 6, professori kohusetäitjatega 4, dotsentidega 3 ja wawantseid 11. Dotsentide kohta

¹ ENSV Riiklik, f. R-355, nim. 1, sü. 9, l. 28-31.

² Samas, sü. 37, l. 1-28.

oli kogusummas 29: neist täidetakse dotsentidega - 19, üriaine õpetajatega - 1, vakantseid - 9.¹ 1938., 1939. ja 1940. aasta üliõpuli õppepersonali arvu peegeldab järgnev tabel:²

	1. detm. 1938. a.	1. detm. 1939. a.	1. nov. 1940. a.
Professoreid	96	96	90
Muid õppejõude	264	270	270

Üldiselt on õppepersonali arv 1940. aasta 1. novembriks tõusnud, mis arvestades hanteaduskonna liitviideerimist ja Majandusteaduskonna üleviimist Tallinnasse.

Üheks väga oluliseks uuenduseks Tartu Riikliku üliõpuli töös oli uue õppepersonali rajamine üliõpuli juurde. Seda tingisid Võimogude Eesti järult suurenenud vajadused kõrgema haridusega kaadrite järele.

Õppimine mittetatsionaarselt - sellist moodust ei tundnud kõrgemad koolid ei tsaaririigi noorimisel ajal. Nüüguine õppimisviis on eluõige mõeldud töötavale inimesele, et nad võiksid omendada kõrgema hariduse tootmistööd vastastamata, misd kolleegid valitsevad vihid ei oleud "eribi" huvitatud töörahva haridusest.

¹ ENSV RAJA, f. 2100, nim. 4, kü. 280, l. 149-151.

² ENSV GRJA, f. R-14, nim. 1, kü. 456, l. 51.

Kaugõppe organiseerimine Tartu Riiklises Üli-
koolis algas juba õppeaasta algul, millest tun-
nistust annab artiklil "Postimehes", uus kirjuba-
tann: "Praegu on kavalumisel põhilise uuendu-
sena õppetöö võimaldamine meie üliõpilaste,
kes ei saa ametiuuruste tõttu üliuooli tööst osa
võtta. NSVL üliuoolide usujul seataun nende
jaous nim õppimine kirja kel..."¹ Organiseerimis-
töös vajalike kogemusi hangiti tööpoolset pal-
judelt Nõunogude Liidu üliuoolidelt nagu Kii-
evi Riiklilt, Odina Riiklilt, Edina Riiklilt üli-
uoolilt jt.² ning nende alusel töötati TRU-s
välja korrespondentsõpetuse (kaugõppe) osanow-
na töö üldised alused.

Nimetatud osanowna töö juhtimine ja järelval-
ve teostamine uuulus ENSV Kõrgeim Rahvakoimis-
sariaadile. Kaugõppeosanowna võisid astuda kõik
keskharidungu kodanikud, vanusele vaatamata;
kiskustumikus leid ette wähtud usamid. Õppe-
töö kaugõppeosanownas pidu toimuma samadel
alustel staatnawaruse osanownaga, awuult selle ori-
nerungaga, et kaugõppe üliõpilased teostavad õppi-
mist ennistwalt vastawalt antud juhenditele ning
2 uorda aastas 20-30 päewalise kestungaga semioo-
nodel annavad vajalwuid usamid ja arwestund
ning bewad nõutavad laboratoorsed tööd. Kaug-

¹ Postimees, nr. 260, 25. sept. 1940.

² ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, n. 82, l. 25-26.

õppeosakonna täielise kursuse lõpetanud ja uue õppeplaani nõuded täitnud ning riigiusamid edendanud mittestatsionaarset üliõpilast saavad lõpetamisel diplomi üldisel alusel statsionaarsetega.

Kaugõpe korraldab avada matemaatika, geograafia, ajaloo, eesti keele, vene keele ja õigusteaduse õppimiseks.¹ Õppeaeg määrati 6 aastaks.² Osavõtt peidi alustama tööd 1941. aasta sügisel ning esialgne vastuvõetavate arv määrati 200³, hiljem otsustati seda suurendada 305-ks.⁴ Esialgu oli ette nähtud, et mittestatsionaarset üliõpilast manuvad ka õppemaksu ja wimelt poole statsionaarsetele määratud summasest⁵, hiljem, vastavalt Üleliidulise Kõrgemate Koolide Komitee otsusele, see kaotati.⁶ NSVL Hariduse Rahvaministriadi määrusega võimaldati kaugõppijatele usumite ja arvestuste sooritamiseks igas tane 10 päevalise ustounga tasuta lisapuhkus; õppeplaani õigeaegselt täitmisele - 20 päevalise ustounga.⁷

Kaugõppeosakonna avamise praaktiline ülesande kostamine loodi Tartu Riiklises Üliõpilas juurde veel üks õppeprorektori abi koht ning sellele

¹ ENW RAKA, f. R-355, wim. 1, n. 82, l. 95-96.

² Samas, l. 102.

³ Samas, l. 14.

⁴ Samas, l. 115.

⁵ Samas, l. 95.

⁶ Samas, l. 112.

⁷ Samas, l. 2.

ühmitati prof. J. Rõgo. Viimane rajas kaugõppeosa-
konnale majandusliku baasi: suuretsis ruumid,¹
hõudis krediiti,² tegi esialgse õppekavade
kalendritsiooni³ ja palmas wartsleitõtaja.⁴ Kah-
juus w õnnestunud sõjalemborwa ja alanud oku-
patstiooni tõttu kaugõppeosakonda ellu wibada,
missugune ülesanne täwdeti alles sõjajärgsel
aastail.

Tartu Riikliku üliõpeli kaugõppeosakond käis-
olewal ajal töötab põhiliselt samadel alustel nagu
wad wälja töötati 1940/41. õppeaastal, kuid tublis-
ti on suurenenud tema töö maht, kuna on suure-
nenud ka kaugõppe tel õppivate üliõpilaste arv.
Praegu õpit Tartu Riiklises üliõpeli mittestat-
sionaarselt umbes 2800 üliõpilast, wastu wõtaw
järgneval 1963/64. õppeaastal juba ainnuõni 500⁵ üli-
õpilast. Mittestatsionaarse õppimise lauenemisele on
wäga palju wassa aidanud partei ja walitruu ot-
sunde soodustustest õhtustis- ja kaugõppeosakonda-
des õppivatele üliõpilastele.⁶ Kaugõppe tel on
nüüd wäimvaldiatud ka kenne- ja keswerihandude
se õrandamine.

Ühine riimvasus uuenduseks ka ulmivate wibates
oli üliõpeli waduste osakonna antamine õppe-

¹ ESW RATA, f. R-355, nim. 1, si. 82, l. 1.

² Samas, l. 5.

³ Samas, l. 55.

⁴ Samas, l. 4.

⁵ "Edasi", nr. 84 (4166), 27. apr. 1963.

⁶ Viimane ilmus 1959. a., millega walgis uuendati kaugõppe üliõpi-
lastele antawa tsanlise lisapuhumise hulka.

aasta II semestril. Käesoleval ajal olime kirjunud, et kõigi suuremate asutuste juures töötavad kaadrite osakonnad, kes hoolitsevad kaadrite komplekteerimise, õige jaigutuse ja ärakasutamise eest. TRÜ juures vastav osakond puudus aini 1940. aasta jaanuarini, millest ilmus rektori käskkirja selle loomise kohta.¹ Seni oli kaadrialast tööd juhtinud partei-
algorganisatsiooni sekretär Ilmar Luus; müüd aga sai kaadrite osakonna juhatajaks Leelo Tark, liX(6)P liige.² Lisaks juhatajale nimelised osakonna uueskonnad veel 4 sekretäri ja vajalvuid kantseleijõud.

Arvestades üleminevusloorda oli kaadrite osakonna üheks tähtsamaks ülesandeks kontrollida üliõpeli teemistuses siivate erinute sobivust ühiskondliku-politilistest nõlgist. Sellele üsanded veel kõigi teemistujate aruandete ja teemistuskirjade jridamine, aruanete koostamine ja intamine kaadrite siinu ning liikumise kohta, kaadrite tööviljanduse uurimine nende paremaks ja otstarbekamaks ärakasutamiseks jne. Põhiolesandena siis kaadrite osakonna es aga kaadrite karratamine ja õpetamine.³

2. Muute üliõpeliaste vastuvõtu korraldamine 1940. aasta sügissemestril.

Suure tööd ja ühtlari tähelepanoliikumise suhtumist nõudis TRÜ kollektiivilt muute üliõpeliaste vastuvõtu

¹ ENSU RAHA, f. R-355, nim. 1, n. 9, l. 38.

² Samas, n. 49, l. 12.

³ Samas, n. 9, l. 38.

korraldamine 1940. aasta riigisel. Vastuvõtu korraldamise teoreetiline alus sai handesministri poolt 6. aug. 1940. a. välja antud üliõpilaste üliõpilideme vastuvõtmise määrus. Nimetatud määruse kohaselt nõuti siinastujalt, nagu varungi, päevapilt; hariduse, vanuse ja kodakondsuse kõrg sõjaväeteenistuse kohustuse täitmise kohta käivad dokumendid. Esmakordselt nagu üliõpilaste ajaloo korra tiaga nõudma linna- või vallavalitsuse poolt väljaantud tõendit siinastuja sotsiaalse päritolu ja tema eme või tema vanemate ehk ülbalgudega teenistuse ja varandustliku seisukorra kohta enne 1940. a. 21. juunit. Sooviavalduste vastuvõtu viimane tähtpäevanus oli 31. august 1940. a. Siinastumisevalduste läbivaatamises moodustati 3-liikuline komisjon, kuhu kuulusid rektor, EK(6)P Keskkomitee ja Eesti Ametiühingute Keskliidu esindajad. Siinastumisel olid elistatud olukorras tööliste, mehitajate, va ja töötava intelligeni hulgast päritolud inimesed.¹ Lugesid kolleegid siinastumisevaldusi, jääb paljudest mulje nagu oleks vastuvõtmine baseerunud ainult üliõpilaste sotsiaalsel päritolul, sest mõned üliõpilaste kandidaadid on jäänud seadva omi rõhutada. Tõeloluks ne muudugi nii w olund; vastuvõtmisel arvestati ka muid fakte nagu siinastumiseatsete tulemusel, millest justu on kõrgem.

¹ „Riigi Teataja“, nr. 97, 8. aug. 1940, lk. 1281-1282.

Õigus ülnoodi astuda oli nõigil ENSV usuhandluse-
ga nõudmised, mis olid saanud 17-aastaselt? 6.
augustil määrati handlusministri poolt uindlaus
1940. aastal vastuvõetavate üliõpilaste norm. See oli
järgmine:⁴

Õigusteadumonda - 150;

Arstiteadumonda - 80;

Arstiteaduskonna kehalise karratuse osakonda - 10;

Arstiteadumonna farmaatsia osakonda - 30;

Ajaloo-Teadumonda - 120;

Matemaatika-Loodusteadumonna matemaatika osak. - 40;

Matemaatika-Loodusteaduskonna loodustadus osak. - 50;

Loomaarstiteadumonda - 30;

Põllumajandusteaduskonna agronoomia osakonda - 50;

Põllumajandusteaduskonna metsaosakonda - 20;

Majandusteaduskonda³ - 150.

Kokku: 730.

Kohe peale uute üliõpilaste vastuvõtu väljakuulut-
tamist hakkasid baasima avaldused. 21. augustil tea-
tab „Postimees”, et avaldusi ülnoodi sisseastumi-
sks on baasunud 316.⁴ 29. augusti „Postimehe” andme-
tel on neid 524, mis juures Arstiteaduskonna norm
on ületatud 71 võrra.⁵ 3. septembril teatab ajaleht,
et avaldusi on baasunud juba 1232 ja määrab edasi:
„Tänavu on Tartu Ülnoodi hauldaselt suur tung,

¹ ENSV Tartu Riikliku Ülnoodi ajutine põhikiri, „ENSU Teataja”,
nr. 24, 11. okt. 1940, lk. 206.

² ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, sü. 3, l. 2.

³ Majandusteaduskond viidi Tallinnasse üle alles septembrikuus 1940.

⁴ „Postimees”, nr. 225, 21. aug. 1940.

⁵ Linnar, nr. 233, 29. aug. 1940.

mis tõendab, et Eesti töötava rahva noorsool on palju tahet kõrgema hariduse omandamiseks. ¹ Avalduse lõplik arv ei ole vahjuus teada; „Postimees“ väidab selle müll olevat 1550², arvatavasti on aga see tublisti ümmandatud. Teada on, et avaldusi laenus 1082-elt gümnaasiumi lõpetajalt, mille lisaks neile sooritas oma katseteud õpinguid jätkata ka terve hulk endeni üliõpilasi. 1086-st vastu võetud üliõpilasest oli emdin 505.³

Üliõpilastele korraldati vastuvõttude, milleni oli 5 kuukselise kestusega Eesti üliõpilaste töö. Katsete läbiviimiseks moodustati kõigis teaduskondades komisjonid, mis koosnesid vastava teaduskonna määravalisest professorist komisjoni juhatajana, mille usnitas rektor dekaani entusel ning kahest Hariduse Rahvanõunike poolt määratud memooli Eesti üliõpilastest. Kirjaliku töö teemad (igas teaduskonnas oli 2 teemat) määravas õppeprorektor komisjoni juhataja ettepanemisel. Teemad valiti sellised, et nende käsitlemisel pidi avalduma usamõneritava poliitilise tase, intelligentsi tase ja võimetus korraldada ja võimed valitud teaduskonnas õppimiseks.⁴ Nii väitlus olid: 6. õpetusteaduskonnas järgmised üliõpilaste töö teemad: 1. „Töö tähtsus sotsialistlikus ühiskonnas.“ 2. „Hariduskonna ülesanded Nõukogude Eestis.“ 151

¹ „Postimees“, nr. 238, 3. sept. 1940.

² Samas, nr. 239, 4. sept. 1940.

³ ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, sü. 35, l. 10-11.

⁴ Samas, sü. 56, l. 20.

näitus Põllumajandusteaduskonna agronoomia osakor-
ras: 1. „Sotsiaalsed ja ökonoomilised üldised maa tootlan-
gu tööstus”. 2. „Talurahva ühiskondlike kihistuse ja
sellega kaasaskäivad nähted senises Eestis”.¹

Kööde hindamisel võeti arvesse nende sisu, kuult ja
stiili. Hinded kanti komisjoni poolt vastavastuse pro-
tokollidesse ning esitati koos usaminerevikute hõimete
paremusjärjekorra ja kirjalise töödega rektorile;² kus
vastuvõtukomisjoni osavõtul, arvestades katsete tule-
musi ja riiklaste sotsiaalsel päritolul, otsustati lõp-
likult vastuvõtu küsimus. Katsetele, mis toimuvad 18. ja
19. septembril,³ ilmus 381 üliõpilase-kandidaati.⁴

Nagu varasem mitmel korral mainitud, arvestati
vastuvõtmisel üliõpilaste sotsiaalsel päritolul ja varasem
dusloomu seisundit. See ülevaate 1940/41 õppu-aasta I semest-
riks immatrikuleeritud üliõpilaste sotsiaalse päritolu
kohta annab järgnev tabel.⁵

Teaduskonna nimetus	Riigi- ja omavalit- suse ja va- etvõtte ametni- kud	Äri- ja õnivalit- tegevused, õnivalit- tööstused, õnivalit- ettevõtted majama- hinnaal	Töölisklan- ni kuulu- vad õnivalit- kanditöölv- sed, liht- töölised	Põllupri- dajad, ta- luniid, kanditöölv- väimeaa- pidajad	Aundmed puudu- vad
Õigusteaduskond	25	7	35	25	5
Arstiteaduskond	51	22	43	16	2
Ajaloo-Keelteadus- kond	26	10	31	16	3
Loomaarstiteadus- kond	14	3	2	5	1
Matemaatika-loodus- teaduskond	30	16	25	19	-
Põllumajandustea- duskond	11	4	16	36	1
Kokku:	157	62	152	117	12
Kõik kokku: 500					

¹ NSV GRJA, f. R-14, nim. 1, sü. 445, l. 140.

² NSV GRJA, f. R-355, nim. 1, sü. 56, l. 20.

³ Samas, l. 36.

⁴ Samas, l. 67.

⁵ Samas, l. 70.

Foodud tabelist nähtub, et kõige suurema enamuse
vaskvõrkudest moodustavad ametnikud - 31,4%. Jär-
selt suurenenud on töölisklassi hulga uuulivate
üliõpilaste arv - 30,4%. Kui vaadelda andmeid
üliõpilaste sotsiaalse päritolu kohta 1935. aastal,
siis näeme, et kogu ülikooli ulatuses moodusta-
sid töölisklassi hulgast pärinevad üliõpilased
ainult 12%.¹ Küllalt suur hulk üliõpilasi kuu-
leb väikemaajajate hulga - 23,4%, 1935. a. ko-
gu ülikooli ulatuses - 4%.² Suhteliselt palju on
vel ülevõtjate ja wajaomamine hulgast pärinevaid
üliõpilasi - 12,4% (1935. aastal oli omamine ja waji-
talist datevate üliõpilaste protsent kogu ülikooli
ulatuses 28).³ Süngjuures tuleb arvestada asjaolu, et
1940/41 õppusaasta oli siiski ülemineku-aastaks ko-
dandiult ülikoolilt wõukogude ülikoolile. Kuigi
ülikooli administratsioon ühelt poolt püüdis
igati soodustada tööliste ja uelwimute laste pääsu
ülikooli, teiselt poolt poldud aga võimaliku witi
taunistada riikwamarkoni nihtidesse uuulivate üli-
õpilaste nimastunnist;⁴ paljude tööliste ja uelwi-
mute laste pääsu taunistas vel umkwaniduse puu-
dumine.

Üldse uuulus Tartu Riikliku ülikooli noosni-
su 1. sept. 1940. a. 2113 üliõpilast⁵, welle lisaw-
dusid weli 1026 nimastujat ning mega üliõpi-

¹ ENSV BAZA, j. R-14, nim. 1, sü. 445, l. 130.

² Samas.

³ Samas.

⁴ Vestlusest prof. Kruuniga.

⁵ ENSV BAZA, j. R-355, nim. 1, sü. 85, l. 11.

baste arv 1. oktoobril oli 3139. I semesteri välkel lõpetas 173 üliõpilast ja lahkus mitmesugustel põhjustel 842 üliõpilast, nii et 1941. aasta 31. jaanuaril oli üliõpilaste koguarv 2124. Peaduskoonniti jagunes see järgmiselt?

Peaduskoonna nimetus	Üliõpilaste arv 1. I 1940.	Üliõpilaste arv 31. I 1941.	Lõpetanud 1. I 1940. auni 31. I 1941.
Õigusteaduskond	771	539	401
Arstiteaduskond	606	673	37
Ajaloo- Kuliteaduskond	318	390	25
Matemaatika - looduskaduskond	136	181	6
Loomaarstiteaduskond	59	82	2
Põllumajandusteaduskond	223	259	2
Kokku:	2113	2124	473

1. aprillil 1941. a. oli üliõpilaste arv 2073, neist 1279 meest ja 794 naist.¹ Üldiselt on üliõpilaste arv võrreldes kodanliku ajaga vähenenud. Ühest küljest on see tingitud Majandusteaduskoonna ülevõtmisest ja Usuteaduskoonna liivideerimisest. Teisest küljest toostati kodanliku Eesti Tarku tüli-koolis üliõpilaste vastuvõttu tõepoolest mõtlema-tult, arvestamata väikese kodanliku vabariigi majandusliku võimeid ja perspektiivi. Tegelikult aitavad veel üliõpilaste nimekirja suu-

¹ SAAR RAKA, p. 18-355, nim. 1, nr. 85, l. 12

² Saaras, nr. 82, l. 39.

ründada nn. 'igavereid üliõpilasi', kes sõltuvad
 peamiselt oma vanemate rahavastist. Nimetatud
 üliõpilased sooritavad õppeaasta jooksul ühe või
 paar eesamit, ja, et mitte maasta õppemaanu,
 eksmatrikulatsioonid ja immatrikulatsioonid pi-
 devalt. Kuigi ma espool mainisin, et vastuvõtte-
 kostati ilma kodanliku Eesti majandusliku
 nõuete arvestamata, oli vastuvõetavate üliõpi-
 laste arv vähendamise koguaeg kodanliku riigimise
 ja haridustegelaste huviobjektiks. Eriti ter-
 ravalt oli päevakorras üliõpilaste vastuvõtu piir-
 ramine 1926. ja 1927. aastal. Sel eesmärgil peeti
 rida üliõpeli valitsuse koosolekuid, millest on
 säilinud protokollid. Koosolekul, mis peeti 9. veebr.
 1927. a. avaldas prof. Konik järgmist arvamust:
 „1922. aastast saaduse olen pooldanud üliõpilaste
 sissuvastumise piiramist. Kädes on kõik teadus-
 konnad. Ja meie sünnitamise sellega ainult vaim-
 list proletarvaati (minu sõrudes - k. k.). Samal
 koosolekul väidetakse, et Arstiteaduskonda võis
 vastu võtta umbes 50¹ üliõpilast, millest keskmiselt
 30 lõpetab „missugune arv ka meie riigi ja rah-
 va mõttele üldiselt vastaus“. Arvamusel, et üli-
 õpilaste arv on tõesti liiga suur (tollal oli see
 4771), oli ka prorektor Pöld, kes väitis: „Üliõpeli-
 list välja mõttes on mõnelgi moorel inimene ras-

¹ vrdl. kaasajaga, kus Arstiteaduskonda võetakse vastu
 keskmiselt 125 üliõpilast.

uusi teinise võimete kohaselt tööd leida, pärast seda, kui on palju ohverdanud null aja, null raha, null teevõime suhtes.¹ 30.-aastatel üliõpilaste arv mõnevõrra vähenes: 1. detsembris 1933.a. on see 2842, 1. detsembris 1934.a. - 3248;² 1. detsembris 1938.a. on üliõpilaste arv 3204, mis juures lahku- nud enne üliõpilase nimetuse lõpetamist - 1. dets. 1937.a. muu 1. dets. 1938.a. - on 1398 üliõpilast.³

Mis puudub lõpetajate arvusse 1941. aasta kevadel, siis ole see planeeritud järgmiselt:⁴

Teaduskonna nimetus	Lõpetaja- jad 1. I - 28. II 1941.a.	Arvatavaid lõpetajaid 1. III - 30. V 1941.a.	Arvatavaid lõpetajaid 1. VII - 31. XII 1941.a.	Kokku
Õigusteaduskond	16	120	10	146
Arstiteaduskond	3	55	68	126
Ajaloo-Teaduskon- d	1	45	30	76
Matemaatika - loodus- teaduskond	6	5	10	21
Loomaarstiteaduskond	-	11	5	16
Põllumajandusteaduskond	1	22	37	60
Kokku:	27	258	160	445

Tegelikult lõpetas 300 üliõpilast.⁵

3. Õppemaksudest vastamine ja stipendiumide kehtestamine

Nõukogu liidu konstitutsiooni kohaselt on õi- gus hariduslike kõigil NSV liidu kodanikel. Et

¹ ENSV ORJA, f. 2100, nim. 4, nü. 42, l. 13-14.

² Samas, nü. 252, l. 363.

³ Samas, nü. 30, l. 148.

⁴ ENSV ORJA, f. R-14, nim. 1, nü. 442, l. 408.

⁵ Samas, nü. 456, l. 21.

muuta kisk- ja kõrgem haridus kättesaadavaks
ka nile, ueda kodanlikust ülikoolist kõrgete õpe-
pimaksudega eemale juhatati, otsustas ERSV Rahva-
komissaride Nõunogu vastada õppemaksu töölis-
te, töötava talurahva ja töötava intelligentsi lastele.
Õppemaks kati nile kõrgemates õppeasutus-
tes õppivatele noortele, kelle vanemad elatavad
end ilma tööta saadud tulust. ERSV Rahvakomis-
saride Nõunogu vastavastuvõtine määrus lau-
kas kehtima alates 1. septembrist 1940.¹ Õppemak-
su maksjad jagunesid kahte kategooriasse, kus
juures jaotus oli tehtud vanemate varalise sei-
sundi järgi. Esimesse kategooriasse arvasi ja
hakkasid õppemaksu maksma 280 krooni aas-
tas need üliõpilased, kelle vanemad olid: nat-
sionaliseeritud või järelevalvele võetud pank-
ade, tööstuslike, kaubanduslike või äriliste ettevõ-
tte omanikud või kaasomanikud; järelevalve-
le võetud või nationaliseeritud majade omani-
kud; põllumajanduslike ettevõtete pidajad vähe-
malt kolme alalise palgatöölisega. Teise kate-
goriasse arvasi ja hakkasid õppemaksu maksma
200 krooni aastas need üliõpilased, kelle vanemad
olid: järelevalvele võtmata või nationaliseerimata
väljäuuvitavate kinnisvarade omanikud ja kelle
aastane tulu kinnisvarast 1. sept. 1940. a. hinnangu

¹ „ERSV Teataja“, nr. 27, 16. okt. 1940, lk. 302.

järgi ületas 600 krooni aastas; järelvalvele võt-
mata või vabtsionaliseerumata tööstuslike, kauban-
duslike või äriliste ettevõtete omanikud; pidand-
käsitööstuslike ettevõtete abaliste palgatöölis-
tega; põllumajanduslike ettevõtete pidajad ühe
või kahe abalise palgatöölisega. Õppumaksu mää-
ramise alusks oli üliõpilase abalise elukohava lin-
na- või vallavalitsuse poolt välja antud tõend.¹

Nimetatud määruse kohaselt vabastati Tarku
Riiklikus Ülikoolis õppumaksust nigunemestril
1796 üliõpilast, õppumaksustati esimese kategooria
järgi 183 ja teise kategooria järgi 285 üliõpilast-
kokku 468. Vabastatuist lahkus, kas omal soo-
vil või keemise lõputamisel, 57 üliõpilast, nii
et 1. jaanuaril 1941. a. oli õppumaksust vabas-
tatuid 1739² - s.o. üliõpilaskonna rõhu enamik.
Kuvitav on võrrelda 1941. aasta andmeid 1938.
aasta andmetega, kus õppumaksust vabastamise
osas kehtis järgmine olukord: üliõpilaste arv
1938. a. 1. det. kuniaga oli 3204, neist I semestril
vabastati terveist õppumaksust 365 üliõpilast - s.o.
~11% ja poolist õppumaksust 147 üliõpilast - s.o. ~4,5%
II semestril olid need arvud vastavalt 320 - s.o. ~9,9%
ja 131 - s.o. ~4%.³ Üldiselt oli õppumaksu kodanlikes
ülikoolis ühes mõjuvamaas põhjusena, mis paljud
varemad üliõpilased olid sunnitud oma õpinguid

¹ „EASV Teataja“, nr. 27, 16. okt. 1940, lk. 305.

² EJSV RAJA, f. R-355, nr. 1, sü. 85, l. 13-14.

³ EJSV RAJA, f. 2100, nm. 4, nr. 30, l. 148.

le lõpetamisest, seni kuni nad pole leidnud töökohta.¹

Nii õppemaunst vabastamisest kui ka stipendiumide määramisest moodustati teaduskondades ettevalmistavad komisjonid koosseinus: dekaan, abidekaan ja üliõpilaste ametiühingu komisju esindajad. Õppemaunst vabastamise ja stipendiumide määramise üldkomisjoni koosseinus olid: õppeprorektor - esimees ja liikumise üliõpilaste sekretär, dekaanid, EK(6)P TRÜ algorganisaatsiooni esindaja ja üliõpilaste ametiühingu esindaja.² Nagu juba mainitud, arvestati stipendiumide määramisel üliõpilaste õppeduumust ja sobivalt päritolu. Stipendiumid anti peamiselt palgataoliste, värvuportupõlvajate ning ametiühinlaste ja erijoonel just neile, kes olid inimvõimekust 1940. aasta riigisel.³

Kodanliku Eesti Partei üliõpilis ei rehtunud üldseid riiklikuid stipendiumid; olid voold ühisuud mitmesuguse suurusega nimelised stipendiumid nagu: Jüri Vilmsi nimeline, Jaan Poska nimeline, Jaan Tõnissoni nimeline, linna- ja maakonnavalitsuste stipendiumid⁴ jne. Ka riigi ül-arvesummadest oli mingi osa planeeritud stipendiumidena, kuid see osa, võrreldes üliõpilaste üldarvuga, oli äärmiselt väike. Nii näitena 1937. aasta I semestril esitanid stipendiumivaldumid 263

¹ „Noorte hääl“, nr. 54, 5. märts 1941.

² ENSV RAKA, f. R-355, nim. 1, si. 49, l. 10.

³ Samas, si. 155, l. 27.

⁴ Üliõpilase väsiiraamat, Tartu 1931, lk. 214-221.

üliõpilast, mis vaheldati ainult 128, mis moodustab 3,75% üliõpilaste koguarvust.¹ Kodanliku ülikooli kõige väimasel õppussemestril 1940. aastal oli stipendiaate (92) üliõpilast², mis on umbes viis korda vähem kui 1940. aasta II semestril ja ligi seitse korda vähem kui 1941. aasta I semestril.

Pöötava rahva hulgast põlvnevale noorsoole taastada kõrgema hariduse võimaldamine ja selle soodustamine riiklike stipendiumide näol oli tähtsamad saavutusi Nõunogude Eesti valituse ja Kommunistliku Partei poolt toetatava harriduspoliitika alal.

4. Tartu Riikliku Ülikooli ühimehoolikute organisatsioonide moodustamine ja nende tegevus.

Kodanliku Eesti Tartu Ülikoolis tegutses rida üliõpilasteorganisatsioone, mis jagunesid põhiliselt 3 rühma: korporatsioonid, seltsid ja kogud.³

Kuigi nimetatud organisatsioonid oma tegevuses toonitavad apoliitilist põhimõtet⁴, tunnevad tegelikult teatavate poliitiliste ringkondade huvi. Rida korporatsioone tegutsesid otseselt kodanliku poliitika tegevaste juhtimise all.

Näitena korporatsioon „Esticat“ juhtinid Päts ja Anel, „Robalvat“ - Mluots ja Jaanson⁵ jne.

¹ ENSV RAJA, f. 2100, nim. 4, nr. 393, l. 157.

² ENSV GRJA, f. R-14, nim. 1, nr. 456, l. 108.

³ Üliõpilaste väinvaamat, lk. 132.

⁴ Jamas, lk. 134.

⁵ „Noorte Käl“, nr. 54, 5. märk 1941.

TRiie ajutone põhinevri wägi ette üliõpilaste õppe-
 jõudude ja teemisühjate organiseerumist ühmond-
 lise organisatsioonidena vabatahtlikkusega presntii-
 bil.¹ Uuud loodavad organisatsioonid olid onwa
 tegurax, ülesannete ja eesmärkude poolst diaamet-
 raalselt erinevad uodanlikuist üliõpilaseorganisat-
 sioonidest. Tarku Riialiuu üliõpeli ühmondlise
 organisatsioonide ülesandeks sai poliitiline was-
 ratus, kadlenu distripliiini tugurdamine, massilise
 kultuuritöö organiseerimine ja õppetöö tarne tõst-
 mine.

Massiorganisatsiooniks üliõpeli meijunes ameti-
 ühing. Kommunistlike Partei ja Nõunogude walit-
 sus on abati kõrgelt hinnanud ametiühingute osa-
 meid maa sotsialistlikus ülesohitustöös ja töötaja-
 te kommunistlikul karvatamisel. Lenin nimetas
 ametiühinguid „kommunistliku wõluis“ ja proletar-
 laste poolt teostatava demokraatliku üliõpeli.² Ame-
 tiühingute ülesandeks on karwatada massi kul-
 tuuriliselt, poliitiliselt ja administratiivtöös orga-
 niseerimise, tõstma neid kommunistliku tasemele, val-
 mistades neid tõstma kommunistlikku korra loo-
 jate ülesandeid.³ Lähkudes sellest, alustati organi-
 seerimistöid ametiühingute organisatsioonide ümber-
 nimisega juba oktoobrikuu algpäwadest peale Orga-

¹ ERSV Tarku Riialiuu üliõpeli ajutine põhinevi „ERSV Teatja“
 nr. 24, 11. okt. 1940, lk. 212.

² V. J. Lenin, Teosed, 31. w., lk. 32.

³ Nõukogude kongresside, konverentside ja komisjonite plenumite
 resolutsioonid ja otsused, I osa, Tallinn 1956, lk. 489.

ühendamisestööde praaktiline teostamine sai EK(6)P
TKÜ algorgi poolt moodustatud komisjon? Käesole-
val ajal oleme harjunud vägema, et nii õppijõud
nii ka üliõpilased kuuluvad ühtse ametiühin-
gu-organisatsiooni, kuid käsiteldaval perioodil
moodustati üliõpilaste ja üliõpilaste ameti-
ühingu-organisatsioonid eraldi.

19. oktoobril toimus aulgas üliõpilaskontra-
ktsioon, mis oli organiseeritud eluorganisatsioonide
komisjoni poolt ja oli mõeldud ettevalmistusena
eliseisvate ametiühingu komitee valimiseks? Kom-
tee valimised toimusid 24. oktoobril. Selle koosni-
su valiti 15 liiget ja 5 liumekandidaati. Revisjoni-
komisjon moodustati 3-liumeline.³ Ametiühingu ko-
mittee esimees sai valimiste tulemusel A. Kõiva, abi-
esimees - J. Kress (ultkultuurivõimused) ja L. Tom-
bau (majandusvõimused), sekretäris - S. Lõokene,
kassa abimees - P. Alvre, A. Eemmaa, N. Loosaar, lau-
mees - A. Ilves ja kassa abimees K. Raidvaali.⁴

15. veebruaril oli (vt. lisa nr. 2) üliõpilaste ameti-
ühingu liumeid 1578, s.o. enamik üliõpilastest, mis
näitab ametiühingu organisatsiooni populaarsuse tõu-
su. Oma töös suutis organisatsioon palju nõrda saa-
ta. Õppetöö paremus teostamiseks loodi ametiühingu-
organisatsiooni raamatukogu 1385 raamatuga.⁵

¹ ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, nr. 49, l. 62.

² 'Tarku Kommunist', nr. 20, 21. okt. 1940.

³ Samas, nr. 24, 25. okt. 1940.

⁴ Samas, nr. 40, 14. nov. 1940.

⁵ ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, nr. 49, l. 62.

Kõigi teaduskondade osakondade juures töötamid ametiühingu bürood, mille juurde kuuluvad õpetöökomisjonid, kes aitavad kaasa stipendiumide ja õppemaksudga seoses olevate niisamuste lahendamisel, esitavad usundlikke üliõpilaste premierimises jne.¹

Kultuurimassiline töö loogustamiseks viidi läbi uude üritusi. Organiseeriti huvialalised ringid nagu marxismi-leninismi ring 31 osavõtjaga, muusikaring 104 osavõtjaga, kirjandus- ja kunstiring 53 osavõtjaga, malering 53 osavõtjaga, spordiring 45 osavõtjaga jt.² Ametiühingu komitee initsiatiivil ilmus seinaliht „Nõuogude üliõpilane“. Komitee korraldus oli üliõpilasmaja, kus oli nime seatud lugemislaud üliõpilastele ja asus üliõpilassöökla.

Et tutvuda teiste Nõuogude liidu nõrgemate koolide õppe- ja ühisnõudlike tööga, oli korraldada ekskursioon Moskva ja Leningradi ülikoolidesse.³ Samuti oli korraldada ametiühingu pubekodu avitamise Valgomeesal.⁴ Suurema perspektiiv-ülesandena seis üliõpilaste ametiühingu komitee es ühiselamute loomise ja propageerimisega seoses olevate niisamuste lahendamine ja klubi-ruumide muutmise, ⁵ missugused tööd jäid aga kahele.

SKÜ Teenistujate Ametiühingusse kuulub loigi

¹ ENVA RAHA, f. R-355, nim. 1, nr. 74, l. 74.

² Samas, nr. 49, l. 62-63.

³ Samas, l. 63.

⁴ Samas, nr. 9, l. 113.

⁵ Samas, nr. 49, l. 63.

100% kõikidest teenistujatest. Teenistujate ametiühin-
gu komitee organiseeris ka ühikuni tähtpäevade tä-
histamiseks ja valimiskampania läbiviimiseks.
Komiteele kuulus klubi Saval tänaval, uus annid
püunanurk, õpperingide tuba, lugemislaud ja si-
valiht. Õpperingidest tegutsesid oene keel-, konsti-
tutsiooni ja maailmavaatuse enesetäiendamise
õpperingid ja spordiringid. Komitee astas aktiiv-
selt kaasa marssimisi-leninismi aluste loengute
korraldamisel üliõpeli teenistujatele.¹

Suurt tööd tegi teenistujate ametiühingu komi-
tee üliõpeli töötajate palga-, töö- ja elutingi-
muste parandamiseks. 31. jaanuaril 1941.a. toi-
munud üldkoosolekul valiti ka sotsiaalminis-
terstuse nõuwoogu, kelle ülesandeks sai toetuste
määramine.

Teabavaid rakusid teuitas teenistujate ameti-
ühingu-organisatsioon tööajaloole, et üliõpi-
nute töötajad, remont- ja elutustööliised, elut-
riksud ja põllumajanduskatsejaamade töötajad
kuulusid erinevatise ametiühingutesse. Näitaks
kuulusid üliõpinute töötajad tervishoiutöötajate ame-
tiühingusse, kuid see ei hõlmanud Maarjamõisa
üliõpeli ametiühingu komiteel nõudmast üliõpeli
valitsuselt töötajate palgaolude ja töötingimuste pa-

¹ EJUSTU RAKA, f. R-355, nim. 1, sü. 49, l. 61-62.

² Samas, sü. 141, l. 19-22.

³ Samas, sü. 49, l. 62.

vandamist.¹

Nagu ulpool toodust vähtub, muutis TRÜ ametiühingu-organisatsioonid mõndagi uorda saata, veiti just meelkormmasiline töö osas. Puudujaägid, mis esinevad, olid tingitud nõraltimust demokraat ja ulkõige just uogumuste puudumist.

Ametiühingu turblus abiliseks sai TRÜ kom-
somoli-algorganisatsioon. EKMu² TRÜ organisat-
siooni loomise toimus EKMu Tartu Osakonna
poolt³. Ametamismosoleku pusti 4. okt. 1940. a. Tar-
tu üliõpilasmajas, kus uoes olu umbes 30 üli-
õpilast.⁴ Juba enne TRÜ organisatsiooni moodus-
tamist kuulus rida üliõpilasi Kommunistliku
Noorsooühingu ridadesse ning töötasid aktiivselt
EKMu Tartu Osakonna juures nagu Ajaloo-Ku-
ltuuraduskonna üliõpilane Auel Ilmson (EKMu
Tartu Osakonna sekretär), Irina Karolus (EKMu
Tartu Osakonna pioneriöö juht), üliuooli õppe-
jõud kommunistlike noor Nesterov juhtis poliit-
õppust rihes linna noorsoo grupis, Volodemare Tenno
teisis; kommunistlased noored didia Epner ja
Irina Karolus võtsid osa väimeest üleriivalimust
pioneriõppuste ettevalmistusmõnust.

Ametamismosolekul otsustati moodustada orga-
nisatsiooni ajutine büroo. Büroo, uosimus 3 liiget,

¹ ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, n. 140, l. 10-12.

² Alls. 18. okt. 1940. a. üliõpilaste EKMu osakonna võeti EKMu üliõpilaste noorsoo.

³ ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, n. 49, l. 60.

⁴ "Noorte kätal", w. 18, 8. okt. 1940.

alustas tegevust 10. oktoobril.¹ Organisatsiooni esimeses sekretäris oli Irina Karols. Kogu organisatsiooni tegevus keskendus ole suunatud võitlusele uuskodulisele natsionalistlikele ideedele vastu. Sel eesmärgil moodustati avaliselt töötav propagandistide seminar. Propagandistid esinesid referaatidega teaduskondades, väitiskes, maal, natsionaliseerimise komisjonides, riigibaanu ja valimis-kampaania puhul. Propagandistid töötasid ka sivas nii üldkooli partei- kui ka ametiühingu-organisatsioonidega. Koos ametiühingu-organisatsiooniga anti välja ajakiri „Nõukogu Kõrgem Kool“, organiseeriti lugemistunde ja värskeamatu uugu. Rida algorganisatsiooni liikmeid töötas pionerijuhitajana. Et luua uuskodulise üliõpilaskonnaga, viidi algorganisatsiooni poolt läbi 2 laulist koosolekut teemal: „Komsomoli ülesannetest“ ja „Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamine“. Kuul vaatamata pingutustele, jäi komsomolitöö suuagi vabadaks.³ Ühelt poolt tingisid selle vaimulise üliõpilaskonnakondade olemasolu, kes ei jätnud unustamata ühtki juhust, et laimata ja taustada komsomolistlike vöorte tegevust, teiselt poolt aga ka komsomoliantvöistide osmanvatus ja uugemuste pööndumine. Sõjeli olid koosolekul liiga uuvad,

¹ ENSV RAHA, f. R-355, nim. 1, si. 49, l. 60.

² Tõrniaastad, raamatus „Ülesmägi“, Tallinn 1958, lk. 85-88.

³ ENSV RAHA, f. R-355, nim. 1, si. 49, l. 60-61.

šablonised, üldsovalised.¹ Nagu meenutab sm. 86-
le Säärts, püüdnud üliõpilaste-komnoored kõi-
gile üritustele aktiivselt kaasa liiwa. Iga muut
algatust võeti kui midagi uut, helget, sama-
kordset, kuid uudis rida läbi viia, seeläbi
jäi puudu oskustest ja kogemustest. Väitlus ei osa-
tud üliõpilaste seinalistes, mida toimetas KP
liige F. Issak, peaaegu midagi, peale peatükki
de Kommunistliku Partei Manifestist, avaldada.
Seinaliste tööd arustati 1941. aasta mais partei-alg-
organisatsiooni koosolekul, kus tehti selgus, mida
ja kuidas avaldada.²

1941. aasta veebruaris töötas nomenklatiivistid
Raid, Siimer, Keis, Tohver jt. Leningradi, et luua sõp-
ruskidele ja õppida sealselt kommunistlikult
noortelt nomenklatitöö kogemusi. 11. märtil 1941. a.
toimus algorganisatsiooni üldkoosolek, kus writisewi-
ti kuuks büroo tegevust ning waliti uus nomenklat:
Mansa (suurem), Normit, Issurin, Must ja Lageda.
Samal koosolekul walidati teaduskondade grupid.
Rohkem tähelepanu haawati pöörama teaduskondade
elule, writisewitöe julgelt väärnähtele, tehti individui-
dualset selgitustööd. Kõige aktiivsem oli arstitea-
duskonna grupp (15-16 liiget). Üldse teostati vastaw
õhku Kommunistliku Noorsooühingu ridadesse väga
rangelt.³ II semestri algul moodus TRÜ nomenklati-

¹ 2. juul RAZKA, f. R. 355, nim. 1, nr. 49, l. 61.

² Vestlusest sm. Säärtsaga.

³ "Tähe Riiklik ülevaade", nr. 25 (378), 28. okt. 1958.

-algorganisatsioonidadesse umbes 60 noort.¹

Vaatamata lihvikesele tegutsemisajale suutsid kommunistlikud noored juhtida algorganisatsiooni töö õigetele radadele, nii et 1941. aasta kevadensajajunis TRÜ komsonoli-algorganisatsioonist tegev ja tegutsemisvõimeline kollektiiv. Suure Isamaasõja puhkedes olid noorsood esimene, kes läksid relvaga käes võitluses kaanlase vastu.

Kogu ideoloogiline töö juhtias üliõpilas sai partii-algorganisatsioon. Juba enne 1940. aasta juunipäevi oli üliõpilas ühiskond kommunistlike waguksarald Habermani, Arwadi Mibo ja Hmar Kruus. Pärasant alivõime muutamist alustas EK(6)Ponna tööd legaalselt. Partisse astunud niimid need seltsimehed, kes olid koondunud partii ümber ja abistand teda juba illegaalse tegevuse perioodil.²

TRÜ partii-algorganisatsiooni asutamiskoosoleku toimus 1940. aasta sügisel. Kahjuks pole õnnestunud üliõpilas kommunistide arvu täpselt kindlaks määrata, kuna see muutus pidevalt. Nagu meenutab prof. Kruus, kuulus algorganisatsiooni umbes 20 liiget.³ Sm. Sääritsa mälestuste põhjal kuulusid organisatsiooni 1941. aasta kevadensajajärgmised seltsimehed: J. Kruus, K. Kruus, A. Mibo, A.-T. Klümann, J. Nõu, A. Koiv, F. Issau, A. Nanan, L. Tank, L. Root, R. Antons, Kr. Kuru, K. Taur, E. Jalvik, J. Piimer, J. Saar, P. Rumbel, E. Kirss, J. Kress, Melk, Kärt. Lisaks TRÜ üliõpilaslikele ja

¹ EJUSTI BAKA, f. R-355, nim. 1, nr. 49, l. 61.

² Tanku Riivlik üliõpilas, nr. 24, 15. juuni 1960.

³ Vestlusest prof. Kruusiga.

õppujõududele kuuluvad TRÜ EK (6) P algorganisatiooni
võel teatav "vanemuin", "Tartu Kommunisti" toimetus
ja Konrad Mäe nimelise kõrgema kunstikooli juures
töötavad partekland - Urgan, Laanson, Ivd, Jaasob-
son, Bach-Liimand, Lohu, Kasmur.¹ Dobrunst Rootsi
arvates elid algorganisatiooni noossinus veel Volde
mar Pälb, Juhanson, Tomgorov. Viimand kann lüüvad
tööle marxism-leninismi aluste vastudvõm 1940/41.
õppuasta 4 semestril.²

Partei-algorganisatiooni suretärvis oli dootunt
Elmar Luus ning tema abius waadrüte osanonna
juhataja Leili Tann; tehnikususe suukäinus oli Ello
Kirs (Läänits). Nagu juba mainitud, uujuus par-
tei-algorganisatsioonist üliuooli ideoloogiline juht.
Ideoloogiline töö läbiuümsit hõlhus kand sidemed
ametiküliuugu- ja komsonoliorganisatsiooniga. Üliuoo-
li kommuunistid jälgüird piduvalt üliõpilaste ajanis-
ja ja riinalehe toimetusse tööd, juhstinid ja uuhanid
seda õigetele siinuohtadele. Algorganisatioson abir-
tas wa majanduslike uuinuuisti lahendamisel. Ürü
näitus püüti parandada üliõpilassööula tööd, am-
tati uuine üliõpilaste ühroebanuu uuisku korjovatri-
ooni "Estica" uuimides (juuagune uuemuus t. 54) ju.³
Algorganisatiosoni ülisandens oli samuti üliuooli uu-
uuuimistöõde juhatamine. Nüümsane TRÜ partei-olg-
organisatiosoni uuosolek toimus 28. juunul 1941. a.⁴

¹ Vastlusuut sm. Läänitaga.

² "Tartu Riikliku Üliuool", nr. 24, 15. juuli 1960.

³ Vastlusuut sm. Läänitaga.

⁴ "Tartu Riikliku Üliuool", nr. 24, 15. juuli 1960.

ja üliüksoli nõuumeistid läksid täitma oma ko-
hust kodumaal ja rahva us. Käesolevas ajas
on TRÜ partei-organisatsioonid karmimad tuge-
vus, monoliitne organisatsioonilis (1962. aas-
ta andmetel kuulus üliüksoli partei-organisat-
siooni ridadesse 295 nõuumeistit¹), kelle kohta
võib öelda, et ta on tõepoolest ühe üliüksoli
elu juht.

x x x

Üliüksoli organisatsiooniline ümberkujuundami-
ne viidi lõpule peamiselt II semestri alguses.
Paralleelselt organisatsiooniliste muudatustega
pandis alus ka nõuogulikuks õppe- ja teadus-
liku tööle. Kuudas seda läbi viidi, millest
annab ülevaate järgnev peatükk.

---

¹ "Õdeari", nr. 198, 6. okt. 1962.

II peatükk

Õppe- ja teadusliku töö organiseerimine uutel alustel

1. Kateedrite töö organiseerimine.

Suurte ümberkorralduste pingel all areis Tartu Riikliku Ülikooli õppejõudude kollektiv 1940. aastal ühiseks teostama oma põhieesamet - uut, nõu-kooskõlmist ühise õppe- ja teadusliku tööga.

Ülikooli õppeteguse ja teadusliku uurimistöö põhioorganisatsiooniks kujunes kateeder. Kateedri ülesandeks oli vahenditult teostada õppemetoodilist ja teaduslikku uurimistööd ühes või mitmes omavahel tihedalt seotud distsipliinis. Kateedri juhiks sai kateedri juhataja - professor. Kuna kateeder on uus organisatsioon ülikooli struktuuris, on huvitav jälgida, kuidas füüsiliselt kateedri juhataja oigused ja kohustused Tartu Riikliku Ülikooli ajutises põhiseisjas. Need on järgmised:

a) loengute juhtimine, kateedri juurde kuuluvate õppejõudude poolt peetavate loengute, praktiliste tööde ja kogu muu õppeteguse juhtimine ja selle taseme hõlpsa kontrollimine;

b) üliõpilaste iseseisva töö juhtimine ja nende osu-

uuse kontrollimine;

c) üliõpilaste menetluspraktika juhtimine;

d) kateedri teadusliku uurimistöo temaatilise plaani koostamine ja selle teostamine juhtimine;

e) aspirantide ettevalmistamine ja kateedri kaastöölise kvalifikatsiooni tõstmine;

f) kateedri kaastöölise ja aspirantide valiku ringi nende esitamine rektorile kinnitamiseks;

g) üliõpilaste teadusliku uurimistöo (ringid, konverentsid jm.) korraldamine ja juhtimine kateedri pedagoogilise kollektiivi aktiivsel osavõtul;

h) teaduslike kaastöölise, samuti üliõpilaste hulgas sotsialistliku võistluse ja loobutöö õigete korraldamisele ja teostamisele kavasaatamine;

i) kateedri laboratooriumide ja kabinetide juhtimine;

j) kateedritele assigneeritud vahendite käsutamine.

Peale kateedri juhataja kuuluvad kateedrite koosseisu veel vajalikuud professorid, dotsendid, assistendid, vanemõpetajad, õpetajad, laborandid ja vanemlaborandid, preparaatorid ja vanempreparaatorid. Kateedrite juhatajate ja professorite esitamise toimus konnureni teel isinute hulgas, ulel oli professori nntse või teaduste doktori vraad. Kateedrite dotsentide esitamise toimus konnureni teel vastavalt isinute hulgas, ulel oli dotsandi nntse või teaduste kandidaadi vraad. Kateedri juhataja

kiinnitas kohale NSVL BKN juures asuv Üleliiduline
Kõrgemate Koolide Komitee rektori esitusel ENSV Ha-
riduse Rahvakoormissarvaadi kaudu. Katedrite pro-
fessorid ja dotsendid kiinnitas ENSV Hariduse Rah-
vakoormissarvaat rektori esitusel. Ülejäänud kated-
ri töötajad esitas katedri juhataja ning kiinni-
tas rektor dekraani esitusel.¹

Peale rea katedrite kaotamist, uute loomist, mit-
mete katedrite valdamist ja liitmist kujunes um-
bes 1940. aasta detsembrikuus teroülikooli katedrite
süsteem² (vt. lisa nr. 1).

Kõigi katedrite tööle pole võimalik peatuda,
seepärast valisin lähemal käsitlemusel üleüliüko-
olibised katedrid, esmajoones marxismi-leninismi
aluste katedri. Marxismi-leninismi aluste uurimise
lugemist kogu üliükoole üliõpilastele alustati 1940.
aasta sügisel esmakordselt Tartu üliükoole aja-
loos. Selle laiaulatusliku ülesande teostamine la-
sus vastloodud marxismi-leninismi aluste katedril
esotsas katedri juhataja prof. Kiviga. Lisaks loen-
guurimisele tuli rajada alus marxis-
mi-leninismi kabinetile ja luua kabinetis juurde
marxismi klambrite põhikoost kogu. Kivise lu-
gemisele oli raundatud ainult õppijõudu: pro-
fessorid Kivi, Laube, Puusepp ja dotsendid Päll
ning Ilmar Kruus. Sügisel töötas katedri juures
veel Max Laason, kes aga suure töökoormuse tõttu

¹ ENSV Tartu Riikliku Üliükoole ajutine põhiviri, „ENSV Teataja“, nr. 24,
11. okt. 1940, lk. 208.

² Kõigi katedrite juurde kuuluvad tavaliselt ka kabinetid.

'Tavtu Kommunisti' vastikava toimetajana oli suunited
 bakuma. Peale mainitud uuulus marxismi-leninismi
 aluste katedri juurde ka pedagoogika katedri
 juhataja prof. Koort, kes luges dialektilise matema-
 tismi uursust Ajaloo-Keelteaduskonna ruumide
 uursuste üliõpilastele. Igal õppejõul tuli lugeda
 umbes 300-500 üliõpilasele ja uui arvestada, et
 igal uursusel oli wädabas 4 tundi marxismi-len-
 inismi aluste loenguid,¹ mis osutus uormus vä-
 gagi suureks. Kiigeltöö tehti talvise eksamisea-
 ni ajal, mis prof. Kivrel tuli eksamineerida 300
 üliõpilast, dotsent Pällil - 292, prof. Laubel - 183
 ja dotsent Kruunil - 204. Pinget suurendas veel as-
 jaolu, et osa õppejõude (Kure ja J. Kruus) oleid juhr-
 tivatel kohtadel üliõpeli administratsioonis ja
 ühiskondlikes organisatsioonides, Puurjpp ja Päll
 töötand aga osalise uormusega.

Üliõpilaste seltskunnine marxismi-leninismi
 aines oli paljude juures veel umbusalik, reakt-
 siooniline vähemuse juures koguni vaenulik. Kaku-
 samaid kohti oli nn. „vabadussõja“ uui ularrisõ-
 ja selitamine. Esimeri loenguid uuulas suur osa
 üliõpilari iroonilise muigega, uuid Isemestri lõpuks
 oluword muutus. Suurem osa üliõpilari tunnistas, et
 aine on huvitar, uuna ta selitab neile ühiskondliku
 arengu waduspärasuni. Eksamise ja arvestuse selts-

¹Marxismi-leninismi aluste uurne programm oli 220 tun-
 niline ja jaotshedi kahele õppeastale.

tuti tõsiselt ja valmisuti hästi ette, millega seletub ka väike puuduline protsent talvisel seminaril, mis oli ainult 5.¹

Suurem puudumus enne õppimisel oli vajaliku uin-
janduse puudumine. Üliõpilased said kaubada
ainult N.K (6) Pajaloo lühikuvorst, kuna nõutavad
klamante fossid olid olemas keeles.²

Kõrs puutub õppijõudude loengute kvaliteedisse,
süü ei oleks see alati viti kõrge. Nagu meenutab
prof. K. Kruus, kannatab mõnikord halva kvali-
teedi all prof. Lõve loengud.³ Siin on muudugi
reida arjastatud, mida tuleb arvestada. Esitus oli
prof. Lõve võhituduselt liigvõrk, kuigi oli luge-
nud marxismi-leninismi aluste muusust ka juba
Leningradi Side Instituudis⁴; teenus tuleb arvestada
muulajate võnevat meelestatust Leningradis ja Tartus.
Nagu juba mainisin, olid süüsed üliõpilased os-
liselt isegi vaimulikumult meelestatud, mis nõudis
aine väga osuslikku käsitlust.

Katetri põhieesandus oli süüsi üliõpilaste
ühiskondliku-politiline karvatamine. Nagu näh-
tus olemasolevatest materjalidest, ei suudetud
keda vajalikul tasemel koostada; piiruluti vaid
revolutsiooniliste tähtpäevade, valimiskampaania⁵ jm.
ürituste läbiviimise organiseerimisega. See on ka loo-
muline, kuna katetere oli veel noor, puuduvad va-

¹ ENSV RAKA, f. R-355, nim. 1, nr. 85, l. 19-38.

² Sammas, l. 37.

³ Vestlusest prof. Kruusiga.

⁴ ENSV RAKA, f. R-355, nim. 1, nr. 85, l. 35.

⁵ Mõeldud on NSV Lühelise Ülemnõuosa valimisi.

jalikud kogemused ja esueujud, kujunenud olid
kavastustöö vormid ja kavatatavad-üliõpilased
olid tugevasti nõudliku ideoloogia kannatajaks.

Õppeaasta I semestri jooksul peeti katedris 6 koosole-
kut, kus arutati peamiselt õppetöösse puutuvaid
müsimusi: loengute kvaliteedi tõstmist, õppetöö pla-
nerimist jne. Tehti algust nädaldraktsioonide koosole-
kute organiseerimisega. Esimene selline koosolek kor-
raldati 1941. a. jaanuaris määratlenud metode-
loogia müsimuste arutamiseks. Teadusliku töö alal
ei suudetud õppejõudude ülesõormatuse tõttu te-
ha midagi märkimisväärset.

Järgnevatel õppeaastatel oli katedri tööplaa-
nis ette nähtud ridva ülesandeid nagu õppejõu-
dude arvadi suurendamine, aspirantide ettevalmis-
tamine, matusimil-lemismil alaminate teoste tõlmi-
mine" jne, misid võta selle natsustas alandid sõda
ja fašistlik omyratsioon.

Tein üliõpilussõlõse katedriwa loodi molise sõja-
lise õpetuse Instituudi asuete sõjalise õpetuse ka-
tedes. ülemõne uuele süstemile sõjalise õpetuse osas
ei olund notud viliiste ramustega, misa mitte õppe-
kavade nõhaselt oli sõjalise õpetus ette nähtud av-
nult II kursuste üliõpilastele (välja arvatud Arsti- ja
loomaaarstiteaduskond) ja see lihtnustas endis väga
mõrõmaid kare, mis igale kursusele olid ette nähtud

¹ ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, sü. 85, l. 36-39.

viitavad sõjalise õpetuse aasend.¹

Õppetöö sõjalises õpetuses peidi algama samuti 1. oktoobril, kuid hakines 2 nädala võrra ja algas alles 14. oktoobril, mistõttu väheus kuudsemestrel teoreetiliste loengute arv. Sõjalise õpetuse korraldamise alusena võeti üleüldilise kõrgemate uoolide sõjalise õpetuse programm, mis koosnes kolmest põhiosast:

1. Nõuogude armee organisatsioon ja määrustikud.
2. Riviõppus.
3. Sõjamees.

Lisaks peeti sõjalisele õpetusele kuuluv programmi veel poliitloengute tsükkel, mis käsitlesi Nõuogude Liidu Kommunistliku Partei juhtivat osa Nõuogude armee organiseerimisel.²

Õppetöö teostamist taunistas vajaliku õppesüüanduse, määrustikuude mõng uute, Nõuogude armee suuresel olevate õppevahendite puudumine; välisõppuste läbi viimisel oli taunistus puüride ja lasturaja puudumine. Üldiselt suudeti sõjalise õpetuse programm siiski täita.³

Kolmanda üleüliuoolilise uakedrina organiseeriti sinise Kehalise Harvatus Instikunde asemel uhalise harvatus uakeder. Kehaline harvatus sai nõustusuueus aasend uõigile I ja II uursuste üleõpilastele. Kehalise harvatus uakeder töötas 1940. a.

¹ ENSV RAHA, f. R-355, nim. 1, n. 49, l. 18.

² Saaras, n. 73, l. 28-29.

³ Saaras, n. 49, l. 18.

sügissemestrist alates täies ulatuses NSVL kõrgemate koolide ühalse kasvatus institutide õppekavade alusel ja teostas kõrk plaanis võetud õpingud ja katsed.¹ Ülemineuvaja õppeplaani TRÜ ühalse kasvatus kateedri w kaandatud.

Ülikooli uõigi teaduskondade I ja II kursuste üliõpilastele korraldati vastav õppetöö NSVL kõrgemate koolide ühalse kasvatus õppekavade alusel. Õppetööd taustavaus tegurid ja ruumide vähesus. Selle puuduse parandamiseks oli 1941/42. õppeaastal kavas laendada endist instituti, mis aga sõja tõttu jäi teostamata.²

Kahjuks ei leedu arhiivide materjalides midagi nime tamväärsel poliitilise ökonoomia katud. n töö kohta; mainitakse ainult, et seelst poliitilise ökonoomia programmi teudewalt laendati.³

Kohustudenu õppeaastana 1940. a. sügissemestril viidi kogu ülikooli ulatusis sisse vene keele kursus. Vene keele õpetuse organiseerimine usaldati B. Prardinile. Tema ülesandenu oli juhtida vene keele õpetajate tööd ja vene keelt õppivate üliõpilasarühmade moodustamist.⁴ Vene keelele osaldati iga uvenise õppeplaanis keskmiselt 4-6 tundu wädalas. Eksamid antud awnes oli ette nähtud 4.⁵ Eksamist olid wabastatud ve-

¹ Tegewuelt jäi piisima undis ühalse kasvatus Institutwan. mel midagi uhaanulkuur osanonna taolist, mille tööd ja üldu wogu ülikooli ulatusis tehtawat ühalse kasvatus alust fööd juhtis ühalse kasvatus kateedri.

² NSVL RA RA, f. R-355, nim. 1, sü. 49, l. 26-27.

³ Samas, ni. 73, l. 18.

⁴ Samas, ni. 103, l. 16.

⁵ Samas, ni. 32, l. 133.

ne rahvuselt üliõpilased ja üliõpilased, kellele ole
võetud keele hõlme küpsustunnistusel. Esimesest vene
keele kursusest olid vabastatud üliõpilased, kes
olid sooritanud selle kursusi üliõpilaste enne 1. ok-
toobrit 1940. aastat.¹

Suuri raskesti tekitas vene keele õpetajate lühen-
ne. 1941. aasta kevadsemestris suudeti siiski slaavi
ja balti filoloogiate katedri juurde tööle rakun-
dada 14 vene keele õpetajat. Nõue õpetaja väda-
lausoormus ulatus isegi 22 tunnini.²

Vene keele õpetamine uuhustulouues muutmisel oli
suur tähtsus nii õppetöö seisusohalt kui ka poliit-
tiliselt. See aitas lähemalt tundma õppida Nõunogu-
de Lüdeu elu-olu; lähendas üsti üliõpilaste teiste Nõu-
nogude Lüdeu üliõpilaste ja kodanikega; muutis
käitlusaadavaus venekesle õppesüjanduse. Nagu me
nutab dotsent Müdla, selhtunil üliõpilased hästi
uude aimesse ja püüdsid seda uürest üliõpilastele omendada.³

2. Õppetöö planeerimine ja teostamine.

1940. aasta septembrikuu nööduus Tartu Riiklous
üliõpilaste õppesüjandi aluste loomise - s.o. õppetöö
planeerimise tähe all. Loode omavahel orgaaniliselt
kohtud õppesüjandite süstemi, alates õppesüjandite
aime ajajaotuse planeerimisest (vt. lisa nr. 3) uuni tea-
duskohtude õppesüjandite välja. TRÜ-l tuli läh-

¹ E. NSV RAHA, f. R-355, nim. 1, sü. 72, l. 6.

² Sammas, sü. 103, l. 43.

³ Vestlusest dots. Müdlaaga.

tunda üleliiduliselt ühtvõrvalt õppeplaanidest ja neid kohandada kohalikele oludele. Raskesti tekkis aga seejuures asjaolu, et ei saadud vajaliku kiirusega üleliidulise Kõrgemate Koolide Komitee poolt kinnitatud õppeplaanu.¹

Uute õppeplaanide järgi tõusis üleõpilaste töökoormus, seda nii oma erialaliste diszipliinide arvu suurenemise kui ka inimõnnateaduste ja vene keele arvel. Enam rõhku hakati panema põhiasutetele ja ka, arvestades teadumanna spetsiifikaat, praktikaale. Nii näitus oli Matemaatika-loodusteaduskonna geograafia-geoloogia osakonna geograafia kuu õppeplaanis ette nähtud õppetööus 10 semestri vältel 4132 tundi, sellest: praktikaale 1469 t., s.o. ~ 35,6%, põhiasute (geograafia) loengutele 1424 t., s.o. ~ 34,5%, marxismi-leninismi alustele (220 t.), poliitilisele ökonoomiale (160 t.), vene keelele (310 t.) - kokku 690 t., s.o. ~ 8,3%. Koormus nimetatud osakonnas ulatus keskmiselt 34-35 tunnile nädalas.²

Suurt pingutust nõudis uugu õpetamise kursuste süsteemide üleüümise vajadus eriti vanemate üleõpilaste suhtes. Selle alusus sai kavalduse Rahvavalitsuse poolt 2. okt. 1940. a. kinnitatud „Tartu ülikooli uutele õppekavadele üleüümise korraldamise määrus“. Nimetatud määruse kohaselt määrati

¹ ENSV RAJA, j. R-355, nr. 1, lk. 110, l. 44.

² Lõuvas, nr. 72, l. 133.

ti vanematele, enne 1. sept. 1939. a. ülikooli astunud
üliõpilastele ülemineuaeg ustusega kuni 30. juu-
nini 1942. a. Selle ajavahemiku vältel oli vanemast
üliõpilastel võimalus lõpetada ülikool vabataht-
likult ülemineuaega õppeplaanide alusel. Juhul kui üli-
õpilane ei suutnud selle aja jooksul lõpetada, mää-
rati ta, vastavalt plaanis antud nõuete täitmisele,
teatud uuressele. Ülemineuaega õppeplaanid,
millede koostamine nõudis wateidrite ja teadus-
nõudade kollektiividelt suurt tööd, minustati
Hariduse Rahvakomissari poolt.

Suuri rasun oli Õigusteaduskonnas ülevõim-
ist uude õppeplaanile. Need rasused olid tingi-
tud vana õppeplaani järgmistest isäranistest:

1. Kursuste sisetemi puudumine.
2. Teaduskonna lõpetamine w olund tähtsajali-
selt püüatud, oli fikseeritud ainult minumaalme
aeg (8 semestrit).
3. Osavõtt õppetööst, välja arvatud osa unni-
nare, ei olund obligatoorim.
4. Distipliinide arv oli enne väiksem.

Seepärast tuli Õigusteaduskonnas paralleelselt
normaal-õppeplaani koostamisega anda uude
õppeplaani ülemineku vi korra ja vi õppeplaa-
ni koostamisele. Uue õppeplaani alusel avati
ainult I kursus, uuhu avati Õigusteaduskonda
pärvast 31. mail 1940. a. vastu võetud üliõpilastel.

Enne 31. maild 1940.a. vastu võetud üliõpilased, kes 1. septembril 1940.a. olid Õigusteaduskonnas õppinud 1-2 semestrit, arvati 1941/42. õppeaastas kursustele vastavalt nende edasijõudmisele. Vanemate üliõpilaste kursustele arvamine pidi toimuma hiljemalt 1942.a. sügissemestrus.

Arstiteaduskonnas teostati uute õppeplaanide väljatöötamine vastavalt üleliidulistele programmidele. I ja II arstiteaduse, samuti farmaatsia IV kursus lõpetasid ülikooli endise programmi kohaselt, misjuures lisaks tuli sooritada eesam maksimi-leninismi alustel. Arstiteaduse III, IV ja farmaatsia I ja II kursus aruand tööle üleminu-ku plaanide alusel. Üleminek üleliidulistele õppeplaanidele nende kursuste osas pidi toimuma 1941.a. sügissemestril.

Ajaloo-Keelteaduskond oli need teaduskondi, mis endine arvete valinud põhines õppeniiskem orines kindlalt uuest kursuste süstemiist. Uute õppeplaanide alusel avati I ja II kursused. I kursustele arvati kõõn 1940.a. aasta sügisel teaduskonda astunud üliõpilased ja osa endistest üliõpilastest. II kursus moodustus endistest üliõpilastest, kes olid sooritanud teatud arvu eesamide. II kursuse kestel pidid need aga sooritama veel mõned eesamid I kursuse ainetes. Oma õpinguis kaugemale jõudnud üliõpilastel lubati lõpetada teaduskond endi-

se aine- ja süsteemi alusel kuni 30. juunini 1942.a.
Need üliõpilased, kes määratud tähtsajaks ei suut-
nud lõpetada, tulid uuesustele arvamisele vas-
tavalt nende edasijõudmisele.

Ülemineku uuele süsteemile Matemaatika-Loo-
dusteaduskonnas polnud ootud eriliste raskus-
tega, kuna siin kehtis juba varem uuesuste sis-
teemile lähedane aine jaotus, mis jättis siin si-
teabava vabaduse üliõpilastele oma õpingute kor-
raldamises. Septembrikuus jõusul korraldati
ümber aine jaotus ja koostati uued õppeplaa-
nid. Uute õppeplaanide alusel avati I ja II kur-
sus. Esimesele kursusele avati 1940. aasta niigisel
teaduskonda astunud üliõpilased ja õpinguis
vähe edasijõudnud endised üliõpilased. II kursus
moodustus vähenest arvust endistest üliõpilastest,
kes olid sooritanud teatud arvu kursuseid. Õpin-
guis edasijõudnuile võimaldati üldiselt lõpeta-
mine ülemineku õppeplaanide alusel kuni 30. juu-
nini 1942.a.

Üleliidulisele õppeplaanile üleminekuas looma-
arstiteaduskonnas tulid uueid õppeplaanid üm-
ber töötada. Senistes puhtrerialalistes (loomaarsti-
teadus) ainetes ei tulnud ette võtta olulisi muu-
datusi aine ulatuses, aine kavas ja paigutuses ük-
sikuile uuesustele resp. semestritele. Õppeplaanis
tuli aga siiski võtta korda uuni ained; lisandis ühis-

konnateadustele ja uue keelele veel darviniism, sõjaline veterinaarteenistus ja veterinaarvetsevalmistus, ladinakeel, patoloogiline füsioloogia ja veterinaarvaba organisatsioon ning kodusandlus. Kuiva Loomaarstiteaduskonnas kehtis ka varem kursuste süsteem, siis ei olnud võimalik rakendada üliõpilaste nimmitamisega uuesustele vastavalt nende edasijõudmisele. Vanemate kursuste (IV ja V) üliõpilastele jäi võimalus lõpetada teaduskond endise õppekava raamides uuni 30. juunini 1942. a., tingimusel, kui nad õiendatult usuvad ühikonnateadustes.

Põllumajandusteaduskonna endine kursus oli 3,5 aastase kestusega, kuid selle juures kaunis ülevõormatud, mistõttu vajand üliõpilastel selle lõpetamiseks harilikult rohkem aega. Diplomitööd koostati VIII semestril või iningi hiljem, mida üliõpilastel kaitsend tavaliselt eestpärast. Uue õppeplaani järgi pidi uue kursuse kestus paratamatult suurenema, et vältida uunist liigset koormust. Ka selle teaduskonnas tulid lisada uued õppeained. Neil põhjustel kujunes õppeaeg, nagu kehtis ka NSVd kõrgeimate õppeasutuste põllumajandusteaduskonnades, 5 aastaseks. Uute õppeplaanide kohaselt alustas tööd ainult I uue kursuse. Vanemate kursuste jaoks oli vajalik üleminekuaja õppeplaan. Agroomia osakonnas uue õppeplaani koostamisel

de uskujuus loovi poliitkhuinuumi õppeplaani, mi-
da muudeti vastavalt meie oludele.¹ Siigorsementil
tulid kirjad Põlluböö Rahvakomissariaadilt ja
Riiklikuult Plaanimajanduse Komisjonilt, milles
soovitati agronoomia osakonna õppeplaani muut-
mist, nii et üldpõhjalastel oleks võimalus omandada
agronoom-agrotehnikku, agronoom-zootehnikku
või agronoom-ökonomisti kvalifikatsiooni,² misjuur-
tes ettevalmistus valitud põhivastus ja sellega ko-
tud ainetes oleks põhjalikum, teistes väiksem. Vas-
tavaid muudatusi õppeplaanis ka teostati, mis
omavõrdselt nõudis muudatust metsa- ja avanduse
osakondade õppeplaanides, et oleks võimalik mõ-
nede loengute ühine kuulamine. Lõplikuult val-
mivad agronoomia osakonna õppeplaanid alles II
semestri alguses.³

Paralleelselt õppetöö planeerimisega toimus ühtla-
si õppeainete programmide väljatöötamine. Program-
mid on üheks põhieelduseks eduka õppetöö teosta-
misel nõuogude koolis. Tänu Riiklikus üliõpulis
kasutati programmide väljatöötamisel esimesena
üleliiduliste kõrgemate õppeainete programme.
Paljud üleliidulised programme, eriti arsti teadus-
konna, matemaatika-loodusteaduskonna ja looma-
arsti teaduskonna osas, oli võimalik otsuhohe uunita-
da. Sellesse spetsiifiliste, ainult üsti üliõpulis olema-

¹ ENSV RAHA, f. R-355, nim. 1, sü. 110, l. 52-58.

² Samas, sü. 72, l. 105-110.

³ Samas, sü. 110, l. 58.

te õppeainete wagu usti kirjandus, usti ajalugu, usti etnograafia ja foluloor jt. programmid tuli vastavatel katedritel iseseisvalt välja töötada. Nõuogude koolile on iseloomulike õppeainete marussistlike käsitlusviis. Igal ainel on oma koht üldises ainetesüsteemis; ta ei ole ühane, eraldiseisew, wad tihedas suures teiste ainetega. Sellist põhimõtet lähtuligi programmide koostamisel.

Programmide koostamise kogu raskus langes katedrite kollektiividele. Juba uluvalt rektuureeritud programmide projektid arustati läbi katedrite koosoleumitel, kus tehti uel wajalikus parandusi ja täiendusi, sejärel wümisistletu redaktuioonilist katedri juhataja poolt ning alles siis esitati redigeeritud, trükiwalmis wäruuujad teadumouwa dekaanile. Ajaliselt langes programmide projektide koostamine õppeaasta I semestriw, läbiwütmise aga II semestri algumse.¹ Lõpliuult ei jõutud ei uüiki programme välja töötada ning see töö jätkus uel sõjajärgsetel aastatelgi.

Õppetöö wormid, mida kasutati ja wawati müid kasutama, wuseuuti ka üliuooli ajutises põhiuujas ja olid järgmised:

- 1) profuorite, dotsentide, õpetajate ja õppuülesannete täitjate loengud;
- 2) prautilised tööd seminarides, laboratuoriumides,

¹ ENSW RAKA, f. R-355, nim. 1. si. 115, l. 178.

kabinettides, töökodades, kliinikusis jne. professorite, dotsentide, õpetajate, õppuülesannete täitjate ja assistentide juhtimisel;

3) üliõpilaste muusetus- ja õppepraktika katedrite poolt määratud juhendajate juhtimisel;

4) üliõpilaste ühineisus töö;

5) konsultatsioonid ja uulokatsioonid;

6) teaduslikud ringid, konverentsid ja uskuvericonid.¹ Nagu loetletust nähtub, suurenes tunduvalt õppetöö vormide hulka võrreldes uodanlinna Eesti üliõpkooriga, mis peamiselt õppetöö vormidus olid loengud, praktikumid ja seminarid.² Ja nagu juba esjood mainisin, pöövati niid suuremat tähelepanu praktika läbiviimisele ja praktikaabaaside organiseerimisele. Arstiteadumond esitas taotluse uantada praktikaabaasina linna poliüüliinikuid.³ Loomaarstiteadumond uantab praktika läbiviimiseks jaoskonna loomaaaribaid ning linna- ja usporttapaajaju⁴ jne.

Uue õppetöö vormina hakkas esisterima õppeuskuversioon. 1941. aasta suures töötati välja uogu üliõpkooli ulatus laiendatudlik uskuversioonide plaan. Plaanis kavandatud uskuversioonid kavatsuti uorraldada peamiselt Moskva ja Leningradi, et tubru-lda saalsete kõrgemate õppuakutuste tööga. Uskuvert-

¹ EIVSV Tartu Riikliku Üliõpkooli ajutine põhikiri, „EIVSV Teataja“, nr. 24, 11. okt. 1940, l. 206.

² Vestlusest prof. Kodaniga.

³ EIVSV RAKA, f. R-355, nim. 1, sü. 30, l. 69.

⁴ Samas, sü. 9, l. 106.

hini olid määratud õppuvaltsaegadus.¹ Üliõpilaste teadmiste kontrolli vormideks olid eksamid, arvestused ja praktikumid. Eksaminatsioon korraldati aastar kaas. 1940/41 õppeaasta I semestril lõppes praktikuline õppetöö üldiselt 28. detsembril, väga arvatud osad Arstiteaduskonnas, Loomaarstiteaduskonnas ja Põllumajandusteaduskonnas kursustel.² Teega toimus eksaminatsioon 2. jaanuarist kuni 24. jaanuarini. 1941. aasta II semestril langes õppetöö lõpp põhiliselt ajavahemikule 24. märst - 31. märst 1941. a. ning eksaminatsioon toimus enamikel kursustel 2. - 30. juunini.³ Talvine eksaminatsioon oli üleminekuks ühelt semestrilt teisele, kevadine - üleminekuks ühelt kursustelt teisele.

Eksamivõimise õigus oli professoritel, dotsentidel ja õpetajatel; praktikumide arvestamise õigus oli ka assistentidel. Üliõpilaste edusus määrati järgmiste hinnatega: 1) „väga hea“, 2) „hea“, 3) „rahuldav“, 4) „mitte rahuldav.“ Matriklisse, mida omavad kõigil üliõpilastel, kantakse nende kõigi kohustuslikud õpetatavad ained, eksamite hinded ja praktikumide tööde arvestused. Eksamite ja praktikumide tööde hindeid ja arvestusi määrab matriklisse eksaminatori ja praktikumide tööde vastutaja.⁵

Arvestades üliõpilaste suurt koormust koos üle-

¹ ENSV Tarku Riikliku üliõpilaste ajutine põhivõim, „ENSV Teataja“, nr. 24, 11. okt. 1940, lk. 206.

² ENSV RAKA, f. R-355, nim. 1, si. 26, l. 10.

³ Samas, l. 22 - 23.

⁴ 1940/41. õppeaastal ei jõutud veel üliõpilastele anda võimeogude aegsed matriklid, vt. ENSV RAKA, f. R-355, nim. 1, si. 26, l. 143 - 144.

⁵ „ENSV Teataja“, nr. 24, 11. okt. 1940, lk. 207.

minuuga kursuste hiskemile ja distipliinide arvu suurenemisega võib oodata I semestri eksamissuhtel võrdlemisi kesked tulemusi; tulemusid kujunivad aga üle ootuste üllalt rahuldavaks. Üldse oli eksamitele registreerunud 3605 üliõpilast, neist sooritas eksamid 3020 üliõpilast, s.o. 83,76%; „mitterahuldavaga“ hinnati 212 üliõpilast, s.o. 5,89%. Eksameite mitteilunud ja eksamist enne tähtaega loobunud oli 373, s.o. 10,33%. Eksamid sooritanid hinnatle „väga hea“ - 32,62%, „hea“ - 25,02%, „rahuldav“ - 26,13%.¹ Kõige suurem „mitterahuldavate“ protsent oli ajaloo-keeleteaduskonnas - nimelt 8,68. (See on selgitav nimetatud teaduskonna karmete ülemineku tingimustega). Kõige väiksem - loomaarstiteaduskonnas - 0,92. Kõige suurem „väga heade“ protsent oli õigusteaduskonnas - 43,79, kõige väiksem - matemaatika-loodusteaduskonnas - 24,0%.²

Semiooni tulemusid näitavad üliõpilaste tööst tulemustest õppetöösse ja ülemineku vastustest jagusaamist. Positiivset mõju eksamissuhtel tulemustele avaldas kaheldamata ka õppetööst osavõtu kohustuslikkus muutmine.

3. Teaduslik-pedagoogiline kaader ja teadusliku töö reorganiseerimine.

Seoses ülemineuga uude õppesüsteemile, langis TRÜ teaduslik-pedagoogiline kollektiiv töös peaaegu just

¹ ENSV RAJA, j. R-355, nim. 1, nr. 49, l. 27.

² Sammas, l. 37.

õppetöö organiseerimisele. Tuli välja töötada uued programmid ja uus loengukursus. Loengute ettevalmistus nõudis niid määrasa rohkem aega kui varem. Sepärast on ka mõistatav, et teadusliku töö, mis õppeaasta I semestril, riippus siinse jääva. Üliõpilajuuris arvatakse teaduslikust tegevusest jätkavalt oma tegevust enam-vähem normaalselt loodusuurijate Selts, Õpetatud Eesti Selts, Akadeemiline Emakooli Selts. Teinud suuremad (Akadeemiline Põllumajanduse Selts) ja väiksemad seltsid ei suutnud üleminekuaja raskuste ja suvete ümberkorralduste tõttu midagi määratleda äärmiselt korraldada saata.¹ Mõnda teadusliku uurimistöö alal suudeti siiski ära teha, millest ülevaate annab järgnev tabel:²

Teaduskonna nimetus	Õppejõudude arv	Teinud teinud tööde arv	Lehitse arvu	Tea õppejõu kohta teinud teinud teinud arv teaduskonnast
Õigusteadusk.	17	2	13	0,8
Ajaloo-Kultuuriteaduskond	37	30	1164	31,5
Arstiteadusk.	73	34	657	9
Matemaatika-Loadusteadusk.	38	22	1125	29,6
Loomaarstiteadusk.	23	11	190	8,2
Põllumajandusteaduskond	41	45	467	11,4
Kokku:	229	144	3616	15,7

¹ EIVSR RAHA, f. R-355, nim. 1, n. 85, l. 31.

² Saakas, n. 83, l. 25.

Foodud andmeist nähtub, et kõige suuremad saavutused teadusliku töö alal on Ajaloo-Teleteaduskonnas. Nimetatud teaduskonna õppijõud tegelend peamiselt õpuste tõlgete redigeerimisega, millest on tingitud ka suure lehekülgede arv.¹

Tõhusat abi õppijõudude õppe- ja teadusliku töö ning nende poliitilise enesetäiendamise käigule avaldasid komanderingud Moskva ja Leningradi ning teiste vennasvabariikide kõrgemate õppeasutustena. Nii viibisid II kumetri aastal komanderinguis Moskva ja Leningradi kõrgemates õppeasutustes ja teaduslikes uurimisasutustes 18 üliõpuli õppijõudu. 1941. aastaks koostatud komanderingute plaan nägi ette 34 õppijõu ja 4 administratiiv- tehnilise töötaja 7-25 päevalise komanderinguid NSV Liidu kõrgemate õppeasutustena.² Kuid ka Nõunogude Liidu kõrgemad õppeasutused on olid huvitatud sidemete loomisest naaber Nõunogude Eesti üliõpuliaga. Juba õppeaasta algul saabusid Pärnusse juubeli- ja teaduslike seminaride auksid selliselt õppe ja teaduslult arutuskelt uue Moskva Loodusuurijate ühingu³, Niinitsa Meditsiiniline Instituut⁴, Rostori (Doni ääres) Riiklik ülikool⁵, NSV Liidu Teaduste Akadeemia⁶, Eruvami Riiklik ülikool⁷ jt.

¹ ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, sü. 85, l. 31.
² Samas, n. 40, l. 4-8.
³ Samas, n. 4, l. 1.
⁴ Samas, l. 8.
⁵ Samas, l. 27.
⁶ Samas, l. 33.
⁷ Samas, l. 35.

Kõigile neile semioonidele polnud üldsegi õppejõududel
muidugi võimaliku sõita; sageli hilinenud uutsed või
olid käsitletavat teemat võivad¹ ning meie üliõpilaste
pundrid vastava alga spetsialistid. Üliõpilaste reu-
toraat omavoltselt töötas välja üliõpilastele kut-
sumise plaani kõigi teaduskondade jaoks 1941. aas-
taus. Kavas oli paluda etinema umbes 20 riikliku
torit Leningradi ja Moskva üliõpilastest, nende lub-
gas kullinud kuulsad teadlasi nagu akademikud
Bordenko, Pavle, Žebler jt.² Kalkjuus ei ole säilitatud
materiaali, kas uutsed lektorid täpselt käisid
või mitte. Võib arvata, et mitte, kuna 1941. aasta juunis
algas juba sõda.

Õppeaasta II semestril valmis rakenduste nõukogu-
videl 1941. aasta teaduslike uurimistööde plaan (vt. li-
sa nr 4). Plaani koostamisel lähtuti põhimõttest: tea-
dus lähemale elule ja igapäevasele tööle. Seepärast rää-
ti plaani sisse võtta rahvamajanduse ja sotsialist-
liku ühiskondliku seisundis lahendamist vajavaid
probleeme, mille kohta andmeid saadi rahvakomis-
sariaadidelt.³

Kõrvuti õppe- ja teadusliku tööga tuli IRI õppe-
jõududel tegeleda ka poliitilise ning vriabalise me-
etäiendamisega. Poliitiline meetaiendamine es-
märgil alustati 1. det. 1940. a. õppejõududele loenguid
dialektilises materialismis (luges prof. Stejn) ja Nõuk

¹ Nii näitus saadi kutsu Moskvasse Nõuk Teaduste Akademiaga aatomit-
teema füüsika uurimise teaduslikule konverentsile, vt. GOSST RA XA,
f. R-355, nim. 1, n. 6, l. 11-14.

² Samas, n. 73, l. 80.

³ Samas, n. 85, l. 32.

uujul organiseerida aspirantuur. Aspirantuuris ann-
tamise aluseks sai NSFSV Kariiduse Rahvakoormissari-
aadi Kõrgemate Õppeasutuste Peavalitsuse aspiran-
tuuri määrustik, milles olid määratletud aspi-
rantuuri üllesanded ja esmavärgid, avamise kord,
aspirantide õppu-ettevalmistus ning nende õigused
ja kohused.¹ See määrustik sai esmujanus NSFSV Ka-
riiduse Rahvakoormissarvaadi juhendi „Tartu Riikliku
üliuodi aspirantuuris kohta” noostamisel.² Oma kor-
da viimase juhendi alusel töötati üliuodis välja
aspirantuuris juhis. Aspirantuuris avati järgmiste
põhialaste alal:

A. Üliüliuodilistes ainetes:

1. Marxismi- Leninismi alused.
2. Poliitiline ökonomia.
3. Kehaline kasvatus.

B. Teaduskondade (Õigus teaduskonna, Ajaloo-Ke-
luteaduskonna, Matemaatika- Loodusteaduskonna, Ars-
titeaduskonna, Loomaarstiteaduskonna, Põllumajandus-
teaduskonna) ainetes. Aspirantuuris astujad pidid õren-
dama eusami liit (6) Plühiuureses, vöörkules ja vas-
tavas viisil. Eusamid edukalt sooritanud isikud
avati aspirantuuris ja ühtlasi vastava aine kateedri
juures. Aspirantide uunnamine toimis järgmiselt:
uarkedri juhataja esitas aspirandi uunnamiseks
teaduskonna dekraani kaudu rektorile, see omakorda

¹ NSFSV RAJA, f. R-355, nim. 1, sü. 38, l. 2-5.

² Samas, l. 6-7.

esitas aspirandi kinnitamiselus ENSV Hariduse Rahvakomissarile.¹

Aspirantuuri rajamine Pärnu Riiklitsus Üliõpulis langes õppeaasta II semestri algusesse. 6. märtsil ilmus rektori teadaanne aspirantuuri kohta, milles oli esitatud aspirantuuri astujalt nõutavate dokumentide loetelu; ainetest loetelu, mille alal hakkatakse aspirante ette valmistama; määratud aspirantuuri astuja vanuse ülennmäär (40 aastat) ja stipendiumi suurus (400 rubla).² Eksami algus oli 17. märtsil 1941. aastal. 14. märtsil oli avaldusi laenuand 42. Soorija test oli mehi 29, naini 13.³

Nastavalt eksamite tulemustele ja rektori juhatuse ettepanekule nimetas Hariduse Rahvakomissar SKi aspirandid ja nende teadusliinid juhendajad järgmiselt:⁴

Arne nimetus	aspirantide arv	Professorid-teadusliinid juhendajad
Marksismi-leninismi aluste alale	6	Kure, Kohvan
Õigusteadusmõnna ainetest alale	2	Kliimann, Kadari
Arstiteadusmõnna ainetest alale	3	Nütso, Schlossmann, Parts
Ajaloo-Keelteadusmõnna ainetest alale	7	Tarvel, K. Luus, Ovas, Luuts, Saareste, Arumaa, Koort
Matemaatika-Loodus-teadusmõnna ainetest alale	1	Õjwa
Põllujandusteadusmõnna ainetest alale	4	Nerunets, Nõmmik
Kokku:	23	

¹ ENSV RAJA, f. R-350, nim. 1, sü. 32 l. 3.

² Samas, sü. 73, l. 58.

³ Samas, l. 74.

⁴ Samas, sü. 20, l. 16-19.

Põlvkonnaste aspirantide hulgas oli meil tuntud naiskirjanik Liiva Laal (Kone) ja praegune iluõobi soome keele dotsent Paula Palmes, esimene aspirandina marxisismi-leninismi aluste alal, kee- soome-ugri uul- te alal.

Küiresti valmivad aspirantide õppeplaamid. Esi- mex aasta jooksul peidi aspirant sooritama eesami- ne keele ning esimese 1,5 aasta jooksul õtendama ka kandidaadli minimumi eesamud. Ülejäänud 1,5 aastat oli ette wõtitud dissertatiooni kirjutamiseks ja kaitsmiseks. Dissertatiooni teema peidi olema au- tuaalne.¹ Aspirant oli kohustatud pidevalt aru- andma oma tööst teaduslehmle juhendajale. Esi- mised aruanded laekunud juba 1941. aasta mais ja juunis,² mis wäitab, et aspirandid suhtunud töiselt oma ülesannetesse. Kõhedu juurde muulu- nus kohustas aspiranti aktiivselt osa wõtma ka wäit- tu üritustest.³

Nagu wäeme, suudeti suhteliselt lühikesel aja- wälkel (wärtiumu jooksul) aspirantide tööle ra- kundada. Et aga veelgi kiiremini välja arundada teadlaste kaadrit ning muuta teadusliku uurimistöo veelgi paremaks ja tsentraliseeritumaks, pi- das ENSW Rahwanomvitsande Nõuwoogu wajalwus arutada Tartu Riikliku iluõobi juures spetsiaal- ne teaduslehm uurimistöo ametus - teaduslehm kuuri-

¹ ENSW RAJA, f. R-355, nim. 1, si. 20, l. 20.

² Samas, si. 47, l. 1-17.

³ Samas, si. 20, l. 20.

misinstitseerium (TUT). Nõuvalt ENSV Rahvakomissari-
de Nõuogu määruse¹ koostas Hariduse Rahvako-
missari institseeriumi üldjuhendi.

Juhendi kohaselt jagunes TUT 8 suutsiooniks ja ni-
metelt: eesti keel ja lähemad sugumõeld, eesti kirjandus
ja rahvaluule, eesti ajalugu ja materjalise kultuuri
ajalugu, pedagoogika ja metoodika, geoloogia
ja geograafia, bioloogia, põllumajandus, matemaatika
ja füüsika. TUT juhtivine mees avarajuhet-
mise printsiibil Tarku Riialinn üliõpeli rektorile,
tema abiline ja antäitjaks oli abidirektor (K. Tael).
Suutsioonide juhtivine mees suutsioonide juhata-
jatele. Institseeriumi direktori juures tegutses nõuand-
va organisatsioon institseeriumi nõuogu, mille mees-
direktor, abijuhataja ja suutsioonide juhatajad.
Nõuogu ülesandeks oli suutsioonide temaatiliste
plaanide, uharvete ja aruannete ning direktori
poolt esitatud ajade arutamise. TUT-l oli oma
sekretariaat, tütel ja pitsat; oma finantsplaan ja
uharve mis üliõpeli finantsplaan ja uharve eri-
osad.²

Peale ENSV Rahvakomissaride Nõuogu määruse ja
Hariduse Rahvakomissari juhendi ilunumist algasid
1941. aasta mais ettevalmistused institseeriumi rajamiseks.
Lühikese perioodi vältel (mai - juuni) suudeti ins-
titseeriumile muuretsuda vajaliku vaader, töötata välja

1. ENSV Teataja, nr. 49, 6. mai 1941, lk. 1960.

2. ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, st. 7, l. 31.

institundi koduord ja elavus. Koduord nägi ette teadusliku töö ranget planeerimist ja aruandlust; institundi suhtsioonide ja üliuooli katedrite vahelst tihedat koostööd nii töö planeerimise kui ka ühiste probleemide arutamise ning saavutuste propageerimise osas. Institundi töötajad olid nõustatud pidevalt täiendama oma poliitilist ja erialalist kvalifikatsiooni.¹

Teadusliku uurimisinstitundi rajamisel Tartu Riikliku Üliuooli juurde olid kaugemale ulatuvad eesmärgid. Nimelt pidi tulevuuks institundi baasil kujunema välja ENSV Teaduste Akadeemia, mis ka toimuski 1946.a.

Õppe- ja teadusliku uurimistöö läbiviimine ei ole mõeldav ilma vastava kirjanduseta. Sellis osas tekkis Tartu Riiklilul Üliuoolil 1940/41. õppuaastal tõsine raskus. Kasutatavate trükkide suhtes tekkis erinohale vajadus Nõuogude Liides ilmunud venekeelsete trükkide järele. Enijoonus vajand nõuogude kirjandust üliuooli raamatunogud, eriti Pearaamatunogu ja õppujoud. Kirjanduse hankimisel osutas suur abi Akadeemiline Kooperatiiv, kuid ka see suutis Pearaamatunogule hankida umbes 30% tellitud venekeelsetest trükkidest.

Üliõpilastele tekitas raskusi õppe- ja teadusliku kirjanduse hankimise ajal vene keele mitteoskamine.

¹ ENSV RAHA, f. B-355, nim. 1, sü. 19, l. 44-45.

Supärvast tuli nohe algusest peale hankida eriti
pingtsalt hoolitsema hoidavajaliku estinulise õppemis-
janduse sootamise eest. Selline koordineeriti töö Riik-
liku Kirjastusega „Teadusliku Kirjandus“, mille pea-
toimetajaks oli ühtlasi rektor K. Kruus. 1941. a. väl-
jaannete plaanis moodustasid umbes 30% produkt-
sioonist TRÜ õppijõudude tööd. Pearõhke langes re-
nekulise õpimise estinulise tõlkes avaldamisele.

Peavaamatuogugu renekulise teaduslike teostega
vareustamises sõlmis rektor lepingu Teadusliku Ra-
matuogude Kollektoriga Moskvas 45000 rubla ula-
tus. Samuti saadeti 1941. aastal ilmurate renekul-
ise üliuooli õpimise kohta vastav tellimus ülelii-
dulisele Kõrgemate Koolide Komiteele. 1940. aasta
lõpul alustati Nõuogude Liidus ilmurate ajaur-
jade tellimist.

Raamatuogugu komplektumise ajal viidi lä-
bi olulise muudatusena hangitavate eusemplaride
arvu suurendamine ühelt mitmele ja inigi mitme-
uimnule, kui seda tingis õppetöö vajadus. Eriti
rohkest eusemplarides muretsuti marxismi-len-
nismi klannute teoseid.

Tähtsaks tegevusharuks kujunes TRÜ Peavaama-
tuogul raamatuogudevaheline laenuamine teis-
te Nõuogude Liidu raamatuogudega. Sel kuul
saadi rahkesti nähtsaadavaid renekuliseid teoseid
ajutisus varustamises üleliiduliselt Teaduste Aka-

dumia Raamatukoogult ja ka mujalt. Peavaanva-
tuogu onvalt poolt laenukas teosed (peamiselt vöör-
uulised teistele 1942 raamatukoogudele. 1. sept. 1940.a.

- 31. jaan. 1941.a. oli saadud laenukamise teel teistelt
raamatukoogudelt 56 köidet, välja laenustatud 43
köidet. Peale selle anti igarugust bibliograafilist
mii ka bio-bibliograafilist informatsiooni raama-
tuogudele, aruustele ja isinutele. TRü Pearaamatuv-
uogu suri oli 31. jaan. 1941.a. 728000 teost. 1. okt. 1940.a.

- 31. jaan. 1941.a. oli raamatukoogu teinenuud 1910
teose võrra.¹ Praegu on TRü Teadusliinus Raama-
tuogus umbes 2,5 milj. teost, seega on raamatute
aru 20 nõuogude võimse aasta jooksul suurenenud
üle kolme korra.

x x x

Kõike ulpsol loodud kokku võttes võime öelda,
et Tartu Riikliku üliuooli kollektiivil õnnestus
lühikes ajaga rajada alus nõuoguline õppe-
ja teadusline töö. See nõndis müll suurt pin-
gutust nii õppijõududelt kui völiõpilastelt, muud
kõik rakused ületati ja 1941. aasta kevadel võis
TRü kollektiiv rahuldakult vaadata tagasi tehtud
tööle. Täieluunus rahuloluus polnud muudugi põh-
just ja koba ei tunnista ka nõuoguline eluavad.
Kead ja puudused, mis esnenud pidid linuõdehitama
1941/42 õppeaastal, et saarebada õppe- ja teadusliinus
töös veelgi nõrgemal taal. Lahjus aga ei teostunud

¹ ENSU RAJA, f. B-355, nüm. 1, sü. 110, l. 62-63.

uud kavatsused lähemate aastate jooksul.

III peatükk

Üldkooli majandusliku osakonna

Kõige suurema tähtsusega on üldkooli majandusliku osakonna tegevus, mis on seotud õppe ja kasvatamisega. Üldkooli majandusliku osakonna tegevus on seotud üldkooli majandusliku osakonna tegevusega.

Üldkooli majandusliku osakonna tegevus on seotud üldkooli majandusliku osakonna tegevusega. Üldkooli majandusliku osakonna tegevus on seotud üldkooli majandusliku osakonna tegevusega. Üldkooli majandusliku osakonna tegevus on seotud üldkooli majandusliku osakonna tegevusega.

Üldkooli majandusliku osakonna tegevus on seotud üldkooli majandusliku osakonna tegevusega. Üldkooli majandusliku osakonna tegevus on seotud üldkooli majandusliku osakonna tegevusega. Üldkooli majandusliku osakonna tegevus on seotud üldkooli majandusliku osakonna tegevusega.

III peatükk

Ülikooli majanduskiisimusi

Kolme 1940. aasta sügissemestril algas ülikooli majanduse ja arvepidamise, nii nagu õppe- ja teaduslikus töös, ümberkorraldamise meetel alustel, arvesse võttes üliõpiluslike kõrgemate koolide majanduslikku korraldust.

Elukõige tulid reideerimisele ülikooli teenistujate töötingimused ja palgaolud, mille osas nõudamine nõud oli jätunud võrdlemisi halva järundi. Alususe töö- ja palgaolude parandamiseks said ENSV Rahvaohvitseride Nõuogu ja EK(6)P Keskkomitee vastavad määrused, misel nende nõudamine nõudis ülikooli juurde kuuluvate asutuste suure hulga ja personali rohkuse tõttu (vt. lisad nr. 5, 6) suurt ja pingelist tööd.

Õppejõudude töötamise tõstmise toimus juba 1940. aasta novembris, mis ilmus ENSV Rahvaohvitseride Nõuogu ja EK(6)P Keskkomitee vastavastandiline määrus, millega alates 10. novembrist 1940. aastast ülikoolide õppejõududele alljärgnevad

palganormid:¹

Jrnr.	Teenistuskoha nimetus, teadusliku kraadi või kandidaadi	Palganormid rubla- des ² õppejõu teenistus- vanusega		
		alla 5 a.	5-10 a.	üle 10 a.
1.	Professor katedri juhataja dokto- ri teadusliku kraadiga	1100	1300	1500
	Ilma doktori kraadita	900	1000	1200
2.	Katedri professor doktori teadusli- ku kraadiga	1000	1150	1300
	Ilma doktori teadusliku kraadita	800	900	1100
3.	Katedri dotsent ja vanemõpetaja teaduste kandidaadi kraadiga	700	800	900
	Ilma teaduste kandidaadi kraadita	600	700	700
4.	Katedri assistent ja õpetaja teadus- te kandidaadi kraadiga	600	700	800
	Ilma teaduste kandidaadi kraa- dita	500	600	600

Lisaks õppejõududele töötati palun ka katedrite
laborantidel ja preparaatritel vastavalt nende ha-
ridusele ja staarile.³

Kõrgemate õppuanutuste direktoritele ja nende as-
täitjatele teadusliku-õppe töö ajal määrati palga-
normid vastavalt õppuanutuse liigile ja õpibasti
arvule järgmiselt:

¹ ENSV Teataja, nr. 56, 29. nov. 1940, lk. 730-731.

² Alates 25. nov. 1940. a. alustati töötanude maasmist nõuogude
valuutas (1 rub. = 160.25 kop), vt. ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, sü. 143, l. 192.

³ ENSV Teataja, nr. 56, 29. nov. 1940, lk. 731.

I liigi¹ palganorm - 1300 rubla kuus

II - 1100

III - 1000

Abidirektorite administratiiv-majandusalaal palganormid olid vastavalt nimetatud liisudele 900, 800 ja 600 rubla kuus.² Professoritele, kes täitrid ühtlasi rektori, prorektorite, prorektori abide või dekaanide ametikohustusi, loovati määrama lisaks 50% nende põhipalgast vastavalt teadusliinule kuusle ja vaaadile; dotsentidele ja teistele õppejõududele, kes täitrid katkedu juhataja ametikohustusi, samuti katkedu juhatajate asendajatele professoritele - 20% nende põhipalgast vastavalt teadusliinule kuusle ja vaaadile; ajutiselt puuduva õppejõu asendajale lisatari töö eest, mis ületab õppetöö määrimaalset normi - $\frac{1}{75}$ amslava kuupalgast pedagoogilise töö tunni eest. Määritud loovabande summa ei võinud aga ületada 50% õppejõu põhipalgast vastavalt teadusliinule kuusle ja vaaadile.³

ENSV Rahvakomissaride Nõuogu määrusega normeriti ka õppejõudude tööpäeva pikkus kuusmiselt 6-ku tunnile.⁴

Õppejõududele taxilise puhkuse andmisel võeti aluseks ENSV Rahvakomissaride Nõuogu määrus töötajate palgalise puhkuse kohta, mille kohaselt

¹ ENSV Tartu Riikliku Ülikooli kuulus I liigi, vt. „ENSV Teataja“, nr. 69, 13. det. 1940, lk. 904.

² ENSV Teataja, nr. 56, 29. nov. 1940, lk. 732.

³ ENSV RAJOKA, j. R-355, nr. 1, n. 13, lk. 97.

⁴ ENSV Teataja, nr. 56, 29. nov. 1940, lk. 732.

on kõigil palgalistel töötajatel pärast M-uuulist
nabkustamatu töötamist samas arutuses, et võttes
või majandus õigus saada tasuta puhkust. "Nas-
tavalt nehtivatele vnnormidele hakkasid õppejõud
tasulist puhkust saama 48 tööpäeva ulatuses."²

Suure tähelepanu pööras Nõukogude Eesti va-
litrus ja Kommunistlik Partei ka meditsiinitöötajate
töö- ja palgaolude parandamisele. ENSV Rah-
vanomissaride Nõukogu ja EK (b) P Keskkomitee mää-
rusega tõsteti alates 10. nov. 1940. a. meditsiinitöötajate
töötasu³. Nastavalt NSV Liidu Tervishoiu Rah-
vanomissari käskkirjale määrati kindlaks tervis-
hoiu alal töötajate tööpäeva pikkus, mille juures
arvestati erinevaid töötamise tingimusi.⁴ 1941. aas-
ta jaanuarikuust alates vahetati mõrde medit-
siinitöötajate gruppide hulks lisatarude ja lihen-
datud tööstavate süsteemi⁵ ning neile võimalda-
ti töötamine kohavaastuse alusel.⁶

Töötamiste tõstmise puudestas samuti üldkoo-
lis ja tema arutustes töötavaid lühapäevatöölisi. Ju-
bi 1940. a. juulis kõrgendati nende palga-
muutet 30 sendile ja naistele 25 sendile tunnis. See tekitas
üldkoolile lisamulutus 2079 krooni ulatuses, mis-
sugune summa tuli watta lisatööga tuludega.⁷

¹ "ENSU Teataja", nr. 36, 5. apr. 1941, lk. 1280-1281.

² ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, sü. 19, l. 4.

³ ENSU Teataja, nr. 59, 3. det. 1940, lk. 815.

⁴ ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, sü. 91, l. 7-8.

⁵ "ENSU Teataja", nr. 51, 19. mai 1941, lk. 2077-2078.

⁶ ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, sü. 138, l. 8.

⁷ Samas, sü. 144, l. 30.

Nastavalt Kõrge Rahvaomissari karmuujale
5. okt. 1940. a. tõsteti Kõrge Rahvaomissariaadi-
le alluvas ametustes rennontööde ajal töötavate
ehitus tööliste palga normiselt 20% võrra.¹

Loetelud määruste elluviimist taustas aga
meditsiini puudus. Kudistide puudusel ei saa-
dud ka korraga kõrgi teenistujate suhtes ra-
nendada 8-, 7- ja 6-tunnise tööpäeva seadust,
see viidi läbi ülem- ja allametes, tööstuses,
laboratooriumides, kabinettides, kaitsejagades,
mõisates ja metsuonvas, muu aga kaitse-
väeüksuste ja ambulantside töötajatele ei saadud
seda võimaldada. Siin kaasus lähemale tööpäe-
vale ülemineku vajadus korraldada suurendamisele.
Rahused meditsiini ajal töötavate osas 1940. aas-
ta lõpuks siinse linnade suhtes, millest palju kaas-
aitand üliõpeli partei- ja ametiühingu-organi-
satsioonid.²

Õppijõudude ja teiste üliõpeli ning tema all-
amete töötajate töötavate tõstmise oli väga
tähtsaks poliitiliseks sammuks. See näitas, et
võimevõim, võimevõim, võimevõim, on huvit-
atud oma korralduste materiaalse olukorra kind-
lustamiseks, mis omakorda loob üldised ka töö-
üksuste edendamise tõstmiseks.

Üliõpeli administratsioon omalt poolt püüdis

¹ 1940. a. RAJA, f. R-355, nim. 1, n. 143, l. 247.

² Samas, n. 140, l. 71-72.

teha kõik, et luua normaalsed tingimused õppe- ja teadusliku töö teostamiseks. Elukoõrge tuli lahendada ruumide laiendamise, sinistamise ja remontimise küsimus. Teos loengu te uhusuhkisuus muutumisega osutuvad seni sed auditooriumid niid kitsas. Kodanli nel ajal oli vähe hoolt kantud tööruumide välismuse est. Need olid vana aega remonti- mata ja väga ebaratsionaalsel valgustite paigu- tusega. Üliõpeli allamõeld - laboratooriumid, instiitendid jne. töötanud peamiselt välismaalse sissuavadega. Aparaadid olid vanad ning vaja- sid uuendamist enalgu iisinosadega, need välismaalt Nõunogude Eestile saadeti ei väljastatud. Senin oluorra parandamiseks ka- vandati 1941. aasta suurus koda iilisandevd, mis aga wahjuus jäid täitmata."

Üldine ülevaate Tartu Riikliku Üliõpeli ma- janduslikust oluorrast annab elavve, kus lei- vad arvulise vajastuse need suured munda- lused, mis toimuvad üliõpeli elus.

1940. aastal töötas Tartu Riiklik Üliõpeli ka- he elavvega - riigisummade ja erisummade el- avvega. Esimene keist moodustus riigi poolt mää- ratud summadest, teine-erisummadest, mis saadi teaduslike uurimis- ja abõppuarutuste tu-

ludest ning õppemaksudest.¹ Riiginummade eelarve 1940. aastaks² oli kindlaks määratud 1 268 832 kroonile³, riiginummade eelarve - tulude osas 1 294 236 kroonile ja kulude osas 1 903 615 kroonile.⁴ Riiginummade eelarve 9 kuu kohta 1. apr. 1940 - 31. det. 1940 oli kindlaks määratud tasakaalu sisus 1 811 042.34 kroonile ja jagunes peatüüpide kaupa nii tulude kui kulude osas järgmiselt:

Tulud	Kr.	Kulud	Kr.
Keskkantuse tulud õppemaksud, reumide üür jne.	74 550.-	Keskkantuse kulud (maja- pid. kulud, vallavaras muuts., ves kulud, remont, kultuuritöö, teadusl. arit., detatsoonid teenistujatele ja üliõpilastele, ametiühin- gule ja propagandaus)	395 500.-
Õppeinstitutsioonid ja kabinetid	192 000.-	Õppeinstitutsioonide kulud	183 700.-
Kliinikumid	890 000.-	Kliinikumid	742 850.-
Loomaarstikaduskon- na üliinikumid	6 500.-	Loomaarstikaduskonna kliinikumid	7 000.-
Pagaritööstus ja pennekoda	61 400	Pagaritööstus ja pen- koda	57 700.-
Katsujaamad	22 000.-	Katsujaamad	36 125.-
Õppe- ja vaatsumets- konna tulud	135 000.-	Õppe- ja vaatsumetskond	87 000.-
Raadi- ja Maajä- nõesad	78 000.-	Mõisad	119 500.-
Muud tulud	11 600.-	Ehitiste kulud:	
Endisest aastast tagavarava fond	339 992.34	Institutsioonide hoone ehitus	136 940.-
		Närvi- ja II Sisehaiguste üliinikum auditooriumi ehitus	21 800.-
		Raadi töölismaja ehitus	18 000.-
		Naiskooli üliinikum auditooriumi ümber ehitus	3 000.-
		Puumuuru ehitus	1 600.-
Kokku:	1 811 042.34		1 810 575.-

¹ ENSV Tartu Riikliku Ülikooli ajutine põhivõrk, „ENSV Teataja“, nr. 24, 11. okt. 1940, lk. 212.

² Kodanliku ajalt algas majandusaasta 1. aprillist.

³ „Riigi Teataja“, nr. 23, 19. märts 1940, lk. 292.

⁴ ENSV RAJA, f. 2100, nim. 7, n. 41, l. 11.

Tabelis näidatud keskasutuse eelarveliste tulude suhteline vähenus oli otseselt tingitud taruva kõrgema hariduse võimaldamisest senisest määrasa suuremale osale ülõpilastest, sotsiaalse õppimissust laenuv tulu oli ainult ca 53 300 krooni ja eriuülesannete tulud (ksamite ja diplomite maksud¹) ca 11600 krooni.² 1940/41. aasta eelarves olid need summad aasta ulatuses planeeritud vastavalt 360000 ja 130000 kroonile.³

Arstideadusekonna üliõpilaste tulude hulka oli kaalukult lisaks senini laenuvud summaale ka taruva ravi arvel⁴ üliõpilaste Tervishoone Rahvakoormissariaadi poolt 3050 haigepäeva eest võlgnevat taru - 158 887 krooni, samuti sõjaväelaste ravikulude taru kolme kuue eest (ca 8947 krooni).

Tulude osas keskasutuse väljamõeldud painesid peamiselt majapidamiskulude, jooksva remondi ja valdasvara soetamise arvel.⁵

Mis puhtub riiginummade eelarvise, siis ületati seda tublisti osas töötanute töstmine ja stipendiaatide arvu suurenemisega. Töötanute (mõnasti nii riigi- kui ka vrisummadest) tõusu illustreerib järgnev tabel:⁶

¹6n mõeldud needksamite ja diplomite maksu, mis laenuvud veel 1940. aasta kevadel.

²ENSU RAJA, f. R-355, nim. 1, sü. 110, l. 75.

³ENSU RAJA, f. 2100, nim. 7, sü. 41, l. 13.

⁴1940. a. novembris ulhustati eelarvisekonnale taruva arstide andmise määras, vt. „ENSU Teataja“, nr. 53, 26. nov. 1940, lk. 698.

⁵ENSU RAJA, f. R-355, nim. 1, sü. 110, l. 75.

⁶Lamas, l. 84.

Kuu	1939.a. kroonides	1940.a. kroonides
September	91 273. 60	151 966. 12
Oktoober	95 336. 72	163 032. 98
November	91 667. 45	238 181. 42
Detsember	92 659. 54	389 777. 34
Kokku:	370 937. 31	942 957. 86

Teega suurenes väljamaastatud töötanute hulk võrreldes 1939. aastaga üle kahe korra. Stipendiumideus määratud summa suurenes 7500 rublaalt 1940. a. uueaastakul 196 330 rublale 1940. aasta sügissemestril¹ - s.o. üle 15 korra.

1941. aastaks vasku võetud riigieelarve ületas mitmekordselt mõni suured kodaniku ühiskondlikud eelarved. Sellis oleid ette nähtud järgmised summad:²

1. Töötasu - rubl. 8 350 000.-
2. Lisandid töötanute - rubl. 330 654.-
3. Kantselei- ja majanduskuuld kulud - rubl. 1072 911.-
4. Komanderingud ja ametisõidud - rubl. 162 600.-
5. Riigiteenistiku uurimistöo ja leibamine - rubl. 671 000.-
6. Õppekulud ja tööstuspraktika - rubl. 362 630.-
7. Raamatukogud - rubl. 341 950.-
8. Stipendiumid - rubl. 2 515 000.-
9. Õppeabiõuude soetamine ja remont - rubl. 243 520.-

¹ ENSV GRJA, f. R-14, nimn. 1, sü. 456, l. 108.

² ENSV RAKA, f. R-355, nimn. 1, sü. 165, l. 78.

10. Sissevõetud ja ülevõetud soetatamine - rbl. 318 413.-

11. Kulutused väljaspool plaani - rbl. 98000.-

12. Muud kulud - rbl. 346000.-

Kokku - rbl. 14 812 678.-

Ka selle, 1941. aasta eelarve, juures paistab vii-
silva stipendiumidele ulatavat suuna suurus.
Võrdluseks toon veel andmeid uudekõue üliõpeli
perioodist: uus väikes 1939/40 õppeaastal ulutati
stipendiumidena ainult 15687.50 krooni¹, siis ainult
uue 1941. aasta esimene kolme uue jõudul maast
stipendiumidena välja 367 221.26 rubba².

Suured kulutused on ette nähtud ka teadusli-
ise uurimistöö laiendamiseks, mis, nagu ma
juba varem märkisin, näitab, et sellele töölo-
gile hakkati 1941. aastal rõhku rõhku panema.
Juhulikele suured summad anti vaamatusekude
võtmise, mis omakorda astas kaasa õppe- ja
teadusliku töö paremale organiseerimisele.

Nagu eespool märgitud, oli 1940. aasta lõpul
kavas Antibakteriaalsete ja tema kliiniliste valda-
mine üliõpeli. vastavalt sellele varatusele valda-
dati kliinilised PRLi majandusosa kassa juhtimise-
seks³ ning mis seati siin iseseisv arv- ja vaama-
tusepidamine⁴ ja koostati oma eelarved 1941. aastaks.
Kõos üliõpeli eelarvetega lahustati üliõpeli eelar-

¹ ERSU ORJA, f. R-14, tom. 1, sü. 456, l. 108.

² ERSU ORJA, f. R-356, tom. 1, sü. 165, l. 78.

³ Jamsas, sü. 90, l. 43.

⁴ Jamsas, sü. 91, l. 66.

vest wa üliuoli aptuugi ja polwakiinimiste uharwid.
1941. aasta algul aga selgus, et uhiinimiste üleand-
mist Jewishoou Rahwanomissari aadile w toimnu. Sa-
muti selgus, et aptuugi ja polwakiinimiste uharwid
ei olnud wõetud Jewishoou Rahwanomissari aadi
arwile ning üliuool ole nimistud nimetatud an-
tiste kaudsokjad wõtna oma wrediidile?

Partu Riikliku üliuoli uharwi insaiswa osa
moodustas rajatawa Teadusliku uurimistustitu-
di uharwi, mille suurus 1941. aastaus oli wäi-
ratud 125 800 rublale.²

Käsitlolaral perioodil oli üliuolis teostamisel
rida millaltni suwielustusliku ehitustööid.
1939. aasta sügisel oli alustatud Rowadi töölistma-
ja kõrwalhoone ehitamist, mida jätkati wa 1940.
aasta sügisel. Nimetatud looned olid ette wälitud
8 perekonwale elu- ja wajajridamisruumideks, kus-
juures igale perekonwale wõimaldasti 2 tuba a 15 m²
ning kõrwalruumide - lauda, puuwuwi, sawu ja
puruöögi wanutamine. Ehituse üldmäärusmus oli
37043 rubla, millest 16514 rubla wanutati III ja IV
warskali kuuludena ehitustööde lõpetamissus.

Ühllari jätkus instiituitide loone³ ueskosa eho-
tamine. Sellisus wanutati III ja IV wartsalius ette wäl-
tude summadest 151473 rubla. Instiituitide loone
ehitissus (alustatud juba 1939. aasta sügisel) oli

¹ NSW RAJA, f. R-355, nr. 1, sü. 10, l. 83.

² Samas, sü. 122, l. 1.

³ Praegune uemialhoone.

ulutatud uuni 1. jaanuarini 1941. a. 262 459 rubla.
koos jüdi katuse alla saama 1940. aasta 1. det-
sembriks, uued ehitusmaterjalide puudumise ja hal-
bade ilmastiinulolude tõttu tööd venisid ning hoone
katuse alla viimine teostati alles 1. oktoobris
1941. a.

1940. aasta sügissemestril jätkati kevadel alustatud
I- ja II sisehaiguste uliinimise auditooriumi üm-
berehitamist. Ka need tööd nõudsid millalgi auku,
mis vasti 1940. a. III ja IV kvartali summadega.

1. jaanuaril 1941. a. oli ehitustööde üldsumma 29 187
rubla. Ümberehitus lõpetati 1941. aasta I kvartalis.

Jooksuvald remonttööd ja miti ulinooli töötajate
mõrkrite remontu teostati 1940. a. III ja IV kvartalis
88 651.38 krooni ulatuses. 1940. aasta remonttööde
üldsumma oli 109 501.16 krooni, mis ulatas ulatuses
ette nähtud summadest kindlalt (ulatuses oli remont-
töödeus planeeritud ainult 75 000 krooni), seepärast
nõudis ulinool lisakrediiti 25 000 krooni ulatu-
ses riigisummade ja 196 00 krooni ulatuses erisum-
made arvel.¹ 1941. aasta riigisulatuses nähti ette
remonttööde teostamiseks uues õppuabinõude soeta-
misega 243 520.- rubla, mis sugune summa võimal-
das remonttööde teostamist laiemas ulatuses, nii
wagu see wa planeeritud oli.²

x x x

¹ ENSV RAJKR, f. R-355, nim. 1, sü. 49, l. 44-45.

² Samas, sü. 165, l. 78.

Õigeaegselt on käsitletud üliõpilasmouventide ja seltside liuvideerimist seoses üliõpobi üldise reorganiseerimisega, kuid mouventide ja seltside liuvideerimisega oli seotud ka riida majandusliku küsimusi, mida vähemalt raatlumegi väesolevas peatüvis.

Üliõpilasmouventide ja seltside ning nende rühmitamiskogude liuvideerimine viidi lõpule peamiselt 1940. aasta augusti- ja septembrikuu jooksul.¹ Liuvideeritavatele võeti üle nende raamatukogud, arhiivid, embleemid ja rekviziidid; kinnis- ja vallavaravad; varaliste õiguste ja kohustuste nimistikuud, mille koostamise juures uuustati varavard autid.²

Varaliste õiguste ja kohustuste dokumendid võeti üliõpobi hoolele. Osa liuvideeritud vallavaravast, mis võeti üle vähimavajajate alusel, hinnati ja liigitati riikvadeks. Seljärel koostati üliõpobi linna kaudu ning selle alusel, koos varaliste õiguste ja kohustustega, tehti lõpliku bilanss ning varad jaigutati hoolele üliõpobi kadudum. Teine osa liuvideeritud vallavaravast anti vambada üliõpobi asukustele ja organisatsioonidele nagu üliõpobi ja teenistujate ametiühingule jt. ja ka väljaspool üliõpobi - kooli, "vanemuisele", õk(6)P Tartu linnaomikule jt. 25 protsendile vallavaravast

¹ ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, nr. 49, l. 45-46.

² Samas, nr. 17, l. 17.

pretendents Tallinna Tehnikaülikool, kuhu oli üle viidud Majandusteaduskond.

Kui üliõpilasseltsid ja konventid ei oleud ise kindad juüditised isiuud ja nad võmanud õigust kinnisvaradele, siis olid seda seltside ja konventide vilistlaskogud, millele kuulus rida maju Tartus ja väljaspool Tartut. Nagu märgitud liivideeriti ka vilistlaskogud ning nende varad. Liivideeritud vilistlaskogude kinnisvarad - maju (vt. lisa nr. 7) kavatses ülikool kasutada järgmiselt:

1. Ühiseksamutus (700-1000 üliõpilasele).
2. Üliõpilasmaja laiendamiseks.
3. Marunismi - Leninismi aluste katedri laiendamiseks.
4. Akadeemilistele seltsidele.
5. Peardusloole uurimisinstituudile.
6. Kavatsitavaale meditsiinilisele instituudile.
7. Kodule administratiivrasvustele (kangõppkonnad, ajaloo kabinet jt.).

Kuid viiolunorra tõttu praiunud endistes vilistlaskogude majades puuaarmelased, rahvarahvus ja arhiiv. Nii oli Puuaarmee kantus 7 maja kogukubakuniga 29446 m³, rahvarahvuse kantus 1 maja - kubakuniga 3435 m³ ja arhiivi kantus - 1 maja.¹

mis puustub üliõpilaskonventide ja seltside ar-

¹ ENSV RAJA, f. R-355, klm. 1, n. 17, l. 32.

hiiridena ning muusa kirjavahetuse ja dokumenti-
duse, siis anti need üle ERSV Riigi Kinnarhii ri
Pärta osakonnale.¹

x x x

Üldiselt majanduse juhtimine muutis roobas-
tele ei läinud nii edevalt kui õppe- ja teadus-
liku töö ümberkorraldamine. Naudis oli mit-
mesugused: nii nimisi kui välisi. Välistest
tarkustest peamine oli just veeäitide puudu-
mine nõuaval määraval. Sellest oli tingitud, et
ei saadud eel rakendada 6-, 7- ja 8- tunnilist
tööpäeva haiglates, ei jõutud ehitustöödega valmis
etkähitud ajans jne. Katsujas ei ole andmeid, mis
das kulges veeäitide avamine II semestri jooksul,
muid võib arvata, et olusid sellis osas nämi pa-
ranes. Ka majandus ümberkorraldamise ajal
andis tunda kogemuste puudumine vastavatel töö-
tajatel. Raamatupidajatel, kes hakkasid nüüd
töötama uue arvupidamisüsteemi alusel, tuli
lihti töötade üle tundide, et kohanda uute
määruste ja nõuetega. Luid tänu just töötajate
kohusetundlikkusele ja püüdlikkusele, suudeti
uude ülesannetega üldjoontes toime tulla.

¹ ERSV RAHA, f. R-355, nim. 1, nr. 17, l. 27.

vajaliku poliitiliselt tugevaid vaadmeid.

5. Avati tei kõrgemale haridusele tööliste, talu-
poegade ja töötava intelligentri lastele ühng tehiti se
sõltumatus majanduslikust võimalusest.

6. Vajaliku kõrgema haridusega vaadui rohkem-
vulisevmsus ettevalmistamiseks pandi alus wargõppe-
osakonnale.

7. Õpjutöö laumas toimuma uuesuste nõstkeini alu-
sel, muudeti uohustudiuuus ja allutati põhilis-
selt wakedrite juhtimisele.

8. Pandi alus õpju- ja teadusliku töö rangele pla-
nerimisele.

9. Teaduslik-pedagoogiline waadui ettevalmistar-
mises ja teadusliku töö arendamiseks rajati as-
pirantuur ja Teadusliku Uurimise Instituut.

10. Kaadrialase töö parevmsus organiseerimises
moodustati waadrite osakond.

11. Ülikooli majandus korraldati ümber uueks
aluseks.

x x x

Iga loetletud muudatus ja uuendus teui oma
põhimeärgi nõwal veel üht eesmärki: korratada
nõuogude õppijõude, üliõpilasi ja töötajaid.

Ajalooline materjalism õpetab, et ühimeordliku
teaduse areng jäib maha ühimeonna arengust, mis
lega selgub, et peale sotsialistliku revolutsiooni toi-
mumist jäävad wauuus ajans rahwarihuades puini-

ma kodanliku ideoloogia mõjud. Nii oli see ka es-
tis peale sotsialistliku revolutsiooni toimumist (osa
inimene pole kodanlikust iganditest lahti saanud
veel tänapäevani). Eriti oli riiklased paljude üliõpi-
laste jaoks, mis oli ümardatud nationalismi
või inngi šovinismiga; vulgaarse või fideistliku men-
taliteediga. Seejärel ei tulnud võne alla nende
ümberkarratamine ühe õppaasta vältel. Suurem
osa üliõpilastest, eriti 1940. aastal immatrikuleerit-
ud, sehtunud nõuogude võimuse hästi ja töötasid
antiivõit sellele kaasa¹. Niga peitus ka vass-
tajatse enestis - õppijõududes. Need võis jagada 3
liiki: esimene, kes töötasid antiivõit kaasa, teine,
kes olid umbusulised, kolmandad - avalikult
vaenulikud, kes ka üliõpeli tööst võ walolati (Püip,
Mluots, Jaan Tõnnson jt.)² Marxismi-leninismi alus-
te warkude oli liiga väine ja vähest kogemustega, et
üüni toime teha terve üliõpeli warratamisega, wäl-
wähem suutis seda teha poliitilise warratuse juht. Sa-
muti olid wäl nõrgad ja väinuwastulised üliõpeli
ühiskondlised organisatsioonid, esijoonis partei-
ja nõuonwoli-organisatsioonid. Need wõuwar-
tes wõib siimi öelda, et üliõpeli tegutses tugew ja
töotabteeline, nõuogulise kollektiiv ja uni juhtus Suur
Isamaasõda, astunud paljud üliõpeli ja õppijõud
häwituspataljoni, Punaarmee ridadesse või wõuwar-
nid bagalasse, et jätkata wäl wõitlust wainlaste wastu.

¹ wõitlusist sm. Säwitsaga.

² wõitlusist prof. Kuuriga.

EUSV Tartu Riikliku Ülikooli watedrite nimestik.¹

- nimega!

lisa nr. 1

-95-

Jrk. nr.	Teaduskonna nimetus	Osakonna nimetus	Kabedri nimetus	Juhataja
1.	Üliülikoolilised		Marxismi-leninismi aluste w.	prof. Luur
2.			Politilise ökonomia w.	_____
3.			Tõjalise õpetuse w.	prof. Mõtus
4.			Kehalise kasvatus w.	_____
5.	Õigusteaduskond		Riigi- ja õigusteooria ning rüütiõiguse w.	(antäitja) prof. Kliimann
6.			Kohustuõiguse w.	prof. Kadari (antäitja)
7.			Kaldusõiguse w.	prof. Kliimann
8.			Tsiviil- ja maaõiguse w.	_____
9.			Kriminaalõiguse w.	prof. Kadari
10.	Arstiteaduskond	Arstiteaduse osak.	Anatoomia w.	prof. Weinberg
11.			Histoloogia ja embrioloogia w.	prof. u. t. Aunap
12.			Farmaakoloogia w.	prof. u. t. Kõngispuu
13.			Füsioloogia ja bioloogilise uuringu w.	prof. Tütsa

Jum. nr.	Teaduskonna nimetus	Osakonna nimetus	Katedri nimetus	Juhataja
14.	Arstiteaduskond	Arstiteaduse osak.	Patoloogia k.	prof. Valdes
15.			Microbiologia k.	prof. u.t. Schlossmann
16.			Pediaatria k.	prof. Liiis
17.			Neuroloogia k.	prof. Puusepp
18.			Pühhiaatria k.	(arstiteaja) dots. u.t. Kamm
19.			Oftalmoloogia k.	_____
20.			Dermatoloogia ja vene- roloogia k.	prof. u.t. Hansen
21.			Kõwar-nina- ja uurgu- haiguste k.	prof. Saareste, E.
22.			Suu- ja silmahaiguste k.	prof. Kiie
23.			Kohuarstiteaduse k.	prof. Reons
24.			Kospitaal-sisshaiguste k.	prof. Nadi
25.			Sisshaiguste prepedektina	(arstiteaja) dots. Arrau
26.			Teaduskondliku sisshaiguste k.	prof. u.t. Grant
27.			Kospitaal-kirurgia k.	prof. u.t. Kavelb

Jm. nr.	Teaduskonna nimetus	Osakonna nimetus	Katudri nimetus	Juhataja		
28.	Arstiteaduskond	Arstiteaduse osak.	Operatiivse ja ortopedilise kirurgia k.	_____		
29.			Teaduskondliku kirurgia k.	prof. k.t. Linckberg		
30.			Röntgenoloogia ja radio- loogia k.	(antäitja) dots. Kaldre		
31.			Hümnoloogia ja nühmitus- abi k.	(antäitja) dots. Kleitsman		
32.			Kügieeni k.	(antäitja) dots. Lind		
33.			Farmaatsia osak.	Farmanognoosia k.	prof. k.t. Pomingas	
34.				Farmaatsiabilise keemia k.	prof. Parv's	
35.				Galemitilise farmaatsia ja ap- tegi retseptuuri k.	prof. Neidermann	
36.				Ajaloos-Keelteaaduskond	Üldise ajaloo k.	prof. Tarvel
37.					Õigl. rahvaste ajaloo k.	prof. Kruus, k.
38.			Õisti ja üldise arheoloogia k.		prof. k.t. Moora	
39.			Keelteaaduse osak.	Õisti ajaloo k.	(antäitja) prof. Kruus, k.	
40.	Õisti ja üldise kunstiaja- loo k.	(antäitja) dots. Tuulise				
41.	Pedagoogika k.	prof. Hoort				
42.	Klassikalise filoloogiga k.	prof. Kaaliste				

Juu. nr.	Seaduskoonva nimetus	Osakoonva nimetus	Kakedri nimetus	Juhubaja
43.	Ajaloo-Teuletaduskond	Teuletaduse osak.	Slavari ja Balti filoloogid k.	prof. Arummaa
44.			Kirjanduse k.	prof. Luuts
45.			Lääne-Euroopa rahvaste filoloogid k.	prof. u.t. Gras
46.			Soome-ugri keelte k.	prof. u.t. Mägiste
47.			Eestikeele k.	prof. Saareste, H.
48.	Matemaatika-Loodusteaduskond	Füüsika-matemaatika	Matemaatika k.	prof. u.t. Kuumal
49.			Rakendusmatemaatika k.	prof. Rägo
50.			Astronoomia k.	prof. Rootsmäe
51.			Geofüüsika k.	prof. Kõrde
52.			Füüsika k.	(astaitja) prof. u.t. Kover
53.		Bioloogia osak.	Botaanika k.	prof. Lippman
54.			Zooloogia k.	prof. Riikoja
55.			Üldbioloogia k.	prof. u.t. Teiss
56.		Keemia osak.	Anorgaanilise keemia k.	prof. Parris

Jrk. nr.	Teaduskonna nimetus	Osakonna nimetus	Kateedri nimetus	Juhataja
57.	Matemaatika-Looduskaad.	Keemia osak.	Orgaaniline keemia k.	prof. u.t. Tiganeik
58.		Geograafia-geoloogia	Geoloogia k.	prof. Špirik
59.			Geograafia k.	(asubaitija) prof. Špirik
60.	Loomaarstiteaduskond		Anatoomia, histoloogia ja embrioloogiline k.	prof. Tehver
61.			Kirurgia k.	prof. u.t. Sarval
62.			Patoloogilise anatoomia, histoloogia ja parasiitoloogia k.	prof. Ridaba, K.
63.			Eniipatoloogia, diagnostika ja teraapia k.	prof. Laas
64.			Loomatahaõhu ja loomade elatusvahendite hügieeni k.	prof. u.t. Ridaba, E.
65.			Epizootoloogia ja eribakterioloogia k.	prof. Laja
66.			Veistehaiguste, sünnitusabi ja hobusekannatus k.	prof. Kaarde
67.	Põllumajandusteadusk.	Agrokoomia osak.	Taimetaiguste ja põllumajandus-botaanika k.	prof. Lepik
68.			Rahvendustoloogia ja entomoloogia k.	(asubaitija) vanemõpet. Leius
69.			Maapõlvanduse ja sookultuur k.	prof. Rinnu
70.			Mullataaduse ja agrikultuurteaduse k.	prof. Nõmmik

Üliõpilaste - ametiühingu liikmete
arvuline koosseis teaduskonni seisuga

15. veebruar 1941. a.¹

Teaduskonna nimetus	Üliõpilaste üldarv	Aju-ssu keem Lumate üliõpilaste arv	Sulve prot- sentides
Õigusteaduskond	547	252	46,1
Arstiteaduskond	677	584	86,2
Ajaloos-Keelteaduskond	389	292	73,6
Maknaatika-Loodusteadusk.	181	123	68,0
Loomaarstiteaduskond	82	66	80,5
Põllumajandusteaduskond	261	193	73,9
Erand. Majandusteaduskond	-	68	-
Kokku:	2137	1578	73,8

¹ ERSV RAJA, f. R-355, nim. 1, sü. 49, l. 64.

² Teisema teaduskondadele üle läinud endise Majandustea-
duskonna üliõpilaste teaduskonda pole suudetud rätga
selgitada.

Õppubüü plaan 1941.a. kuudsemestris¹

Õppijõu nimi ja esinimi - Kroova, Kari

Õppusajal õpetatavate ainete nimetusid ja kustus semestri-

kandides - arheoloogsa algkursus 64 tundi.²

Jrk. nr.	Õppeaine teema	Etteandmi- saa ulatus tunde	Märkused
1.	Uurimise ajalugu ja meetodid Kõne. Lõetus	6	
2.	Vanem paleoliitikum, inimene põlv- nemine	2	
3.	Keskmine paleoliitikum	2	
4.	Noorem paleoliitikum	4	
5.	Mesoliitikum	2	
6.	Neoliitikum	6	
7.	Vana Orient	2	
8.	Pronksiaeg	6	
9.	Kallstaaž	2	
10.	Muinas-Kreeka ja kreeka asundid Mustamere rannikul	2	
11.	Sküüdid ja sarmaadid	3	
12.	Kvanjino ja Djarkovo	2	
13.	La Tene	3	
14.	Roomlased ja germaanlased	4	
15.	Ida-Euroopa keskmine rauaaeg	3	
16.	Siberi ja Lääne-Hania rauaaeg	2	
17.	Merovingi ajastu	4	
18.	Bolgar	2	
19.	Kiüningid	2	
20.	Ida-Euroopa noorem rauaaeg	5	

¹ ENSV RAHA, l. R-355, nim. 1, n. 81, l. 39.² Kaasajal loetakse arheoloogia kursust ainult 36 tundi.

Lisa nr. 4

Partu Riikliku Ülikooli õppijõudude teadusliku töö plaan 1941. a.¹

Teaduskonna nimetus	Teadusliku töö tegijaid	Indiv. duaal-töid	Kollek-tiivsed töid	Õpimise väljand-misi	Tölgete redigeerimisi	Tuum-ke-maid	Tuumade arv kokku	Siindu-vaad-lemaid
Õigusteaduskond	17	19	-	1	4	-	24	10
Arstiteaduskond	92	128	16	15	-	-	159	36
Ajaloo-keeletea-duskond	33	56	5	8	3	-	72	16
Matemaatika-Loo-dusteaduskond	49	64	7	10	-	3	84	23
Loomaarstiteadus-kond	24	33	5	3	2	-	43	13
Põllumajanduska-duskond	41	74	14	3	-	-	91	44
Kehalise Harva-tus Instituut	2	3	-	-	-	-	3	1
Marxismi-lenini-zmi aluste kateder	6	6	-	-	-	-	6	6

-103-

Sartu Riivliku liitikoobi ja tema asutuste töötajate koosseis

asistujajammas 1941.¹

142	Administratsiooni mehed õpetajad
499	Õppepersonal
295	Ametnikud, teenijad, töölised
518	Arstiteadus- konnas kliinikud
14	Põllumajandus- liit katsujamad, mõisad
20	Keskmusekumid
20	Õppu- ja katsusekumid

¹ ENSU RAKA, p. 8-355, nim. 1, ke. 148, v. 28-30.

JKÜ pedagoogilise ja abiõppijõudude personali arvuline koosseis seisuga 1. apr. 1941. a.¹

	Koosseis- lusi	Asunda- jaid
<u>A. Pedagoogiline personal</u>		
1. Katedri juhatajad professorid	58	8
2. professorid	12	
3. juhatajad dotsente	1	
4. dotsente	29	
5. juhatajad assistente	-	
6. assistente	144	
7. Vanemõpetajaid	24	
8. Õpetajaid	22	
Kokku:	290	8
<u>B. Abiõppijõud</u>		
1. Vanemlaborandid	33	
2. Laborandid	36	
3. Vanempreparaatorid	25	
4. Preparaatorid	6	
Kokku:	100	

¹ ENSV Riiklik, f. R-355, nim. 1, sü. 165, l. 82.

Linnidearitud üliõpilaskonventide
nimestik¹

Jrk. nr.	Linnidearitud üliõpilaskonventi nimetus	Varade ülevõtmi- se kuupäevad	Kelli otsuse põhjal	Kes kandab
1.	Korp. "Nironia"	15, 27, 28. aug. 1940.	Sinajade Rahva- konn. ots. põhjal 3. sept. 1940. nr. 17053	Punaarmee
2.	Korp. "Frat. Estica"	23, 26-29. aug. 1940.	" — " —	Ülikool
3.	Korp. "Tanala"	17, 19, 20. aug. 3, 4. sept.	" — " —	Punaarmee
4.	Korp. "Ugala"	23, 26-30. aug. 1940.	Sinajade Rahva- konn. ots. põhjal 9/13 sept. 1940. nr. 17053	Rahvaohus
5.	Korp. "Rotavia"	28. aug. 1940.	" — " —	Punaarmee
6.	Eesti Üliõpilaste Selts	10, 28. aug. 3, 9, 11. sept. 1940.	Sinajade Rahva- konn. ots. põhjal 3. sept. 1940, nr. 17053	" — "
7.	Eesti Üliõpilaste Selts "Rasmala"	7. sept. 1940.	Sinajade Rahva- konn. ots. põhjal 9/13 sept. 1940, nr. 17053	" — "
8.	Korp. "Frat. Aca- demica"	—	" — " —	" — "
9.	Korp. "Estonia"	—	Sinajade Rahva- konn. ots. põhjal 9. sept. 1940, nr. 14525	" — "
10.	Korp. "Neubaltia"	—	Rahanduse Rahva- konn. ots. põhjal 10. jaan. 1941.	" — "
11.	Korp. "Livonia"	—	" — " —	Arhiiv
12.	Korp. "Frat. Livoniensis"	25.-30. aug. 1940.		
13.	Korp. "Revelia"	27. -30. aug. 1940.		
14.	Eesti Üliõpilaste Selts "Põhjälä"	2, 3, 4, 9, 16, 17. sept. 1940.		
15.	Eesti Üliõpilaste Selts "Liiwona"	29. aug. 1940.		
16.	Eesti Üliõpilaste Selts "Neljasto"	10. sept. 1940.		
17.	Eesti Üliõpilaste Selts "Ühendus"	24, 25, 31. aug. 1940.		

¹ ENSV RAJA, f. R-355, nim. 1, n. 49, l. 45-48.

Jrnr. nr.	Lühendatud üliõpilaskonven- di nimetus	Narvade üliõp- niste ühispäevad	Kelle otsuse põhjal	Kes vastutab
18.	Eesti Üliõpilasselts „Ühendus“	24, 25, 31. aug. 40.		
19.	Üliõpilasselts „Concordia“	28. aug. 1940.		
20.	Eesti Meesüliõpil. ühing „Lünera“	29, 30. aug. 1940.		
21.	Eesti Üliõpilaste ühing	30. aug. 1940.		
22.	Eesti Naisüliõpil. ühing	1. sept. 1940.		
23.	Korj. „Fides Patriae“	28, 30. aug. 1940.		
24.	Korj. „Indla“	26, 27. aug. 1940.		
25.	Korj. „Anniciata“	2. sept. 1940.		
26.	Eesti Naisüliõpil. Selts	3. sept. 1940.		
27.	Eesti Üliõpil. Selts „Jumatan“	27, 29. aug. 1940.		
28.	Korj. „Frat. Aeterna“	27, 31. aug. 1940.		
29.	Vene Üliõpilaste Selts	19 - 24. sept. 1940.		
30.	Korj. „Linnusia“	3. nov. 1940.		
31.	„Kasmona“	30. aug. 1940.		
32.	Academiline Anglo-Eesti Ühing	9, 10, 11, 16. sept. 40.		
33.	Academiline Mallulubi	27. sept. 1940.		
34.	Academiline Kõinulubi	18. aug. 1940.		
35.	Eesti Korporatsioonide Liit	30. aug. 1940.		
36.	Eesti Üliõpilaste Seltside Liit	13, 14. sept. 1940.		
37.	Tartu Üliõpilaste Ühend	19 - 22. aug. 40.		
38.	Lilli Suburgi Abivaba	3. sept. 1940.		
	Mainitutele lisandub Tööstuse Paraga maja		Kommunismajaand. Rahvakoos. sm. Käimilt Tartu nõukeri toimivanna juhatajale saadetud kirja põhjal	Osaliselt üliõpilaste vastusest

Kasutatud kirjandus

IV Lenini teosed

Lenin, V. J., Kõne poliitburiidustöölise ülevõnomaalisel nõupidamisel, Teosed, 31. v., Tallinn 1955 = V. J. Lenin, Teosed, 31. v.

Lenin, V. J., "Parempoolne" lastehaigus kommunistis, Teosed, 31. v., Tallinn 1955 = V. J. Lenin, Teosed, 31. v.

Lenin, V. J., Ettekanne poliitburiidustöölise II kongressil, Teosed, 33. v., Tallinn 1956 = V. J. Lenin, Teosed, 33. v.

II Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei otsused

NSKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee plenumite resolutsioonid ja otsused, I osa, Tallinn 1956.

III Arhiividokumendid

ENSV Entsobvrevolutsiooni ja Sotsialistliku Üleskirjutustöö Riiklik Keskarhiiv (ENSV ORKA), f. R-14-ENSV
Kavanduse Rahvakomissariaat, nim. 1, sü.-d 441, 442, 443, 456.

ENSV Riikliku Ajaloo Keskarhiiv (ENSV RAKA),

f. R-355 - Tartu Riiklik Ülikool, nim. 1,
sü.-d 3, 5, 6, 7, 8, 9, 13, 17, 19, 20, 25, 26, 32, 37,
38, 40, 41, 47, 49, 56, 72, 73, 74, 81, 82, 83, 85, 90,
91, 103, 110, 111, 115, 121, 122, 138, 140, 141, 143,
144, 148, 155, 165,

f. 2100 - Tartu Ülikool, nim. 4, sü.-d 30,
42, 252, 280, 393,

f. 2100, nim. 7, sü. 41.

IV EK(6)P Keskkomitee ja ENSV valitsuse
määrused ja otsused

- "Riigi Teataja", 1940.
- "ENSV Teataja", 1940.
- "ENSV Teataja", 1941.

V Eesti kodanlike vabariigi valitsuse
määrused ja otsused

- "Riigi Teataja", nr. 78, 1. okt. 1937.
- "Riigi Teataja", nr. 23, 19. märts 1940.

VI Perioodika

- „Edasi“, 1962.
- „Edasi“, 1963.
- „Noork Hääl“, 1940.
- „Postimees“, 1940.
- „Tartu Kommunist“, 1940.
- „Tartu Riiklik Üliõud“, 1958.
- „Tartu Riiklik Üliõud“, 1960.

VII Puuline traditsioon

- Kadari, Kelmut, professor, sünd. 1903, TRÜ kriitikaal-
õiguse- ja protsessi teadetri juhataja.
- Kruus, Hans, professor, sünd. 1891, NSVL JA korresponden-
niv liige, ENSV JA liige, ENSV JA Ko-
dumäärinise Komisjoni esimees.
- Miidla, Keigo, dotsent, sünd. 1919, TRÜ Bioloogia-Geog-
raafia teaduskonna dekaan.
- Roots, Liidia, dotsent, sünd. 1906, TRÜ üldajaloo ka-
tetri juhataja
- Säinits, Elbo, sünd. 1914, ENSV JA Keelu ja Kirjanduse
Instituudi Outoobrielse Kirjanduse Sek-
tori w. teadusliku töötaja.

VIII Päevendav kirjandus

- Ülesmäige, Tallinn 1958.
- Üliõpilase värsiraamat, Tartu 1931.

Sisukord

Lisajuhatus	2
I peatükk. Tartu ülikooli ümberkujuandamine rõuocogude ülikooliks	7
1. Organisatsioonilised muudatused	7
2. Uute üliõpilaste vastuvõtu korraldamine 1940. aasta sügissemestril	21
3. Õppemaasu kaotamine ja stipendiumide kehtestamine	29
4. Tartu Riikliku ülikooli ühiskondlike organisatsioonide moodustamine ja nende tegvus	34
II peatükk. Õppe- ja teadusliku töö organiseerimine uutel alustel	45
1. Kõhedeelte töö organiseerimine	45
2. Õppetöö planeerimine ja koostamine	53
3. Teadusliku-pedagoogiline waader ja teadusliku töö reorganiseerimine	64
III peatükk. Ülikooli majandusmüsimusi	77
Kokkuvõte	92
Lisad	95
Kasutatud kirjandus	108